

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Nezaměstnanost a její psychosociální dopady

Kristýna Severinová

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bc. Kristýna Severinová

Ekonomika a management

Název práce

Nezaměstnanost a její psychosociální dopady

Název anglicky

Psychological and social aspects of unemployment

Cíle práce

Cílem bakalářské práce bude průzkum a analýza problematiky nezaměstnanosti a jejích vedlejších aspektů. Dílčím cílem bude popis a průzkum psychických a sociálních dopadů na nezaměstnané osoby, jejich postoje a možná východiska z jejich situace. Dalším cílem bude popis trhu práce a specifika jeho fungování v návaznosti na možnosti uplatnění nezaměstnaných osob v konkrétním regionu.

Metodika

Práce bude obsahovat teoretickou i praktickou část. V teoretické části budeme vycházet z odborné literatury, internetových zdrojů a článků s cílem vymezení základních pojmů a aspektů nezaměstnanosti a trhu práce. Tato část bude obsahovat i konkrétní psychické a sociální dopady na život nezaměstnaného člověka. Praktická část bude obsahovat analýzu nezaměstnanosti v návaznosti na trh práce v konkrétním regionu. Hlavní část bude strukturována pomocí dotazníkového šetření s cílem potvrzení či zamítnutí předem stanovené hypotézy.

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

Nezaměstnanost, ztráta zaměstnání, trh práce, psychické a sociální dopady

Doporučené zdroje informací

BAŠTECKÁ, Bohumila a Jan MACH. Klinická psychologie. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0617-0.
BROŽOVÁ, Dagmar. Společenské souvislosti trhu práce. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-16-4.

ČADOVÁ, Naděžda a Miloš PALEČEK, ed. Jak je v Česku vnímána práce. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. ISBN 80-7330-103-2.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. Sociologie. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

GILLERNOVÁ, Ilona. Slovník základních pojmů z psychologie. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-683-2.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

Schraggeová, Milica. Nezaměstnanost v psychologických súvislostiach

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. Nezaměstnanost. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.

ŠUBRT, Bořivoj a Michal VRAJÍK. Skončení pracovního poměru a dalších základních pracovněprávních vztahů v souvislostech: podrobný výklad všech způsobů skončení a rozvázání pracovního poměru : navazující problematika odstupného, podpory v nezaměstnanosti, doručování písemností a dalších otázek : soudní judikatura, praktické návody a příklady z praxe. Olomouc: ANAG, [2019]. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-218-2.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Daniel Heller

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 4. 1. 2024

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 1. 2024

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nezaměstnanost a její psychosociální dopady" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu PhDr. Danielu Hellerovi za odborné vedení mojí bakalářské práce, poskytnutí cenných rad a připomínek, lidský přístup a čas, který mně věnoval. Dále chci poděkovat paní Mgr. Jitce Ledvinové, ředitelce kontaktního pracoviště Úřadu práce Rakovník, za skvělou spolupráci, vřelost a velkou ochotu při distribuci dotazníků. Děkuji také všem účastníkům výzkumu a dalším zaměstnancům vybraných Úřadů práce ve Středočeském kraji.

Nezaměstnanost a její psychosociální dopady

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na nezaměstnanost a její psychosociální dopady. Snažíme se vysvětlit, co je to nezaměstnanost, druhy nezaměstnanosti a jaké známe ohrožené skupiny. Vysvětlujeme pojem práce a jak velký význam pro člověka skutečně má. Teoretická část se dále zabývá definicí psychologických a sociálních dopadů, jakým způsobem jsou lidé ovlivněni a zaměříme se i na vybrané formy pomoci. Postupně se dostaneme k samotnému dotazníkovému šetření, jehož výsledky jsou graficky znázorněny a popsány. Účastníci výzkumu měli za úkol zodpovědět 29 otázek (včetně nepovinných), a celkem jsme zpracovali odpovědi od 93 respondentů. Dotazníkové šetření zkoumalo psychologické a sociální prožívání nezaměstnanosti každého respondenta. Dotazník byl určen všem aktuálně nezaměstnaným nebo osobám, které zažily nezaměstnanost alespoň v minulosti. V návaznosti na teoretickou část a výsledky dotazníkového šetření jsme stanovili šest hypotéz, z nichž tři byly zamítnuty a tři nezamítnuty. Hypotézy zkoumaly provázanost vybraných proměnných.

Klíčová slova: nezaměstnanost, ztráta zaměstnání, trh práce, psychické dopady, sociální dopady, ekonomické dopady, dotazníkové šetření, testování hypotéz

Unemployment and its psychosocial impacts

Abstract

The bachelor's thesis investigates unemployment and its psychosocial impacts. We will try to cover the meaning of unemployment in its various forms and describe select social groups affected by it. We will also define work as a concept and its significance in relation to personal lives. The theoretical segment explores and defines psychological and social effects of work and unemployment, and covers systems which help those affected. Furthermore, we will get to the questionnaire and its results that are evaluated and graphically depicted. The participants were tasked with answering 29 questions (including the optional ones) and we based this thesis on 93 respondents in total. The questionnaire was aimed at those, who are either currently unemployed or those, who experienced unemployment at some point in their lives. Based on the theoretical part we established six hypotheses of which three were confirmed and three were overruled. These hypotheses investigated interconnectedness of selected variables.

Keywords: unemployment, loss of employment, labour market, psychological impacts, social impacts, economic impacts, questionnaire, hypothesis testing

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Literární rešerše	13
3.1 Práce a její charakteristika	13
3.1.1 Kvalita pracovního života	13
3.1.1.1 Výzkum z roku 2005	13
3.1.1.2 Index kvality pracovního života	16
3.2 Nezaměstnanost a její charakteristika	20
3.2.1 Typy nezaměstnanosti.....	22
3.2.1.1 Frikční (dočasná) nezaměstnanost.....	22
3.2.1.2 Strukturální nezaměstnanost.....	22
3.2.1.3 Cyklická a sezónní nezaměstnanost	22
3.2.1.4 Skrytá nezaměstnanost	23
3.2.1.5 Dlouhodobá nezaměstnanost	23
3.2.2 Řešení při ztrátě zaměstnání	25
3.3 Psychické a sociální dopady.....	28
3.3.1 Ohrožené skupiny	34
3.3.1.1 Mladiství.....	34
3.3.1.2 Ženy	35
3.3.1.3 Lidé se zdravotním postižením.....	35
3.3.1.4 Nekvalifikované osoby.....	37
3.3.1.5 Romové.....	37
3.3.1.6 Starší lidé	38
3.3.2 Odborná pomoc.....	38
3.3.3 Marienthal	39
4 Praktická část	42
5 Výsledky šetření	43
5.1 Dotazníkové šetření.....	43
5.1.1 Série dotazů zaměřených na psychické prožívání jedince.....	52
5.1.2 Série dotazů zaměřených na sociální dopady	57

5.2	Vyhodnocení hypotéz.....	64
6	Závěr.....	73
7	Seznam použitých zdrojů.....	74
8	Seznam grafů	77
9	Seznam tabulek.....	78
10	Přílohy	79

1 Úvod

Nezaměstnanost postihuje mnoho lidí v různých koutech světa a její dopady jsou nejčastěji ekonomického, psychologického a sociálního rázu. V této práci se zaměříme především na dopady psychosociální, čímž máme na mysli vznik či prohloubení psychických problémů a sociální změny v životě jedince v důsledku nezaměstnanosti. Chceme poukázat na fakt, že nezaměstnanost není neobvyklým jevem a může postihnout kohokoliv z nás. Je však třeba si uvědomit, že někteří lidé inklinují ke ztrátě zaměstnání více než ostatní díky mnoha sociálním faktorům, čímž se budeme rovněž zabývat.

S pojmem nezaměstnanost neoddělitelně souvisí práce, a proto se i tímto pojmem budeme zabývat. Především nás zajímá význam práce pro člověka, co je pro něj v práci důležité a co by mu chybělo, kdyby o práci přišel. Teprve poté se můžeme zabývat samotnou nezaměstnaností a jejími dopady na člověka. Dále se podíváme na různé formy nezaměstnanosti a čím se vyznačují. Kromě charakteristiky psychických, sociálních a ekonomických dopadů současnosti se na chvíli poohlédneme i zpátky do minulosti, konkrétně do třicátých let dvacátého století do rakouské vesnice Mariantal. V období velké hospodářské krize zde mnoho lidí náhle přišlo o práci, což zaujalo trojici psychologů, kteří se rozhodli dopady na obyvatelstvo do detailu zkoumat.

V praktické části se vrátíme zpátky do současnosti a vyhodnotíme dotazníkové šetření. Projdeme společně všechny dotazníkové otázky a graficky znázorníme, jak respondenti odpověděli. Poslední část je věnována hypotézám, které zkoumají provázanost vybraných proměnných z výsledků dotazníku a přesahují jak do psychologické, tak do sociální roviny. Hypotézy následně zamítneme či nikoliv pomocí software SAS.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bude průzkum a analýza problematiky nezaměstnanosti a jejích vedlejších aspektů. Dílčím cílem bude popis a průzkum psychických a sociálních dopadů na nezaměstnané osoby, jejich postoje a možná východiska z jejich situace. Dalším cílem bude popis trhu práce a specifika jeho fungování v návaznosti na možnosti uplatnění nezaměstnaných osob v konkrétním regionu.

2.2 Metodika

Práce bude obsahovat teoretickou i praktickou část. V teoretické části budeme vycházet z odborné literatury, internetových zdrojů a článků s cílem vymezení základních pojmů a aspektů nezaměstnanosti a trhu práce. Tato část bude obsahovat i konkrétní psychické a sociální dopady na život nezaměstnaného člověka. Praktická část bude obsahovat analýzu nezaměstnanosti v návaznosti na trh práce v konkrétním regionu. Hlavní část bude strukturována pomocí dotazníkového šetření s cílem nezamítnutí či zamítnutí předem stanovené hypotézy.

Zaměříme se na šest hypotéz, které budou zkoumat:

1. závislost mezi pohlavím a délkou nezaměstnanosti
2. závislost mezi věkem a intenzitou úzkostných stavů
3. závislost mezi délkou nezaměstnanosti a intenzitou úzkostných stavů
4. závislost mezi zhoršením životní úrovně a intenzitou úzkostných stavů
5. závislost mezi zhoršením vztahů v rodině a pocitem zbytečnosti
6. závislost mezi věkem a délkou nezaměstnanosti

3 Literární rešerše

3.1 Práce a její charakteristika

Práce může být zjednodušeně charakterizována jako opak volného času.¹ Dále ji můžeme definovat z ekonomického úhlu pohledu. Existují tři výrobní faktory: práce, kapitál a půda. Jelikož je člověk jako jediný obdařen schopností pracovat, je zároveň vlastníkem výrobního faktoru práce. To, jakou práci si jedinec zvolí, se neodvíjí pouze od jeho ambicí, schopností, pracovních zkušeností, talentu a podobně, ale i od samotné situace na trhu práce. Trh práce je ovlivňován nabídkou práce a poptávkou po práci. Poptávku po práci tvoří firmy, které si kupují jednotky práce od vlastníků výrobního faktoru práce (od potenciálních zaměstnanců). Nabídka práce je stanovena určitým počtem hodin za danou mzdu, pak už je jen na konkrétním jedinci zvážit, zda se mu konkrétní nabídka vyplatí či ne.² Ve zkratce lze říct, že práce je synonymem pro ohraničení začátku a konce ekonomické aktivity v životě člověka.³

Práci lze popsat jako důležitou součást lidského života, jejíž význam není pouze ekonomický, nýbrž i sociální a psychologický. Práce nám rovněž pomáhá strukturovat náš životní harmonogram na pracovní dny, týdny, měsíce a roky. Pomáhá nám k seberealizaci a dodává pocit užitečnosti vůči společnosti jako celku. Pracovní prostředí můžeme vnímat i jako sociální prostor, kde se člověk setkává s ostatními lidmi, což jedince může vést k sebehodnocení a potřebě se s ostatními srovnávat. V případě, kdy se jedná o specializovanou pozici, pro níž jsou třeba určité schopnosti a dovednosti, může docházet k rozvoji osobní identity.⁴

3.1.1 Kvalita pracovního života

3.1.1.1 Výzkum z roku 2005

Na základě výzkumu „Kvalita pracovního života“, který proběhl v roce 2005 a kde bylo dohromady zkoumáno 1063 ekonomicky aktivních respondentů na území České

¹ ZELINSKI, Ernie J. *Nebojte se nepracovat*. Praha: Portál, 2003. s.12.

² BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.13-20.

³ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.49.

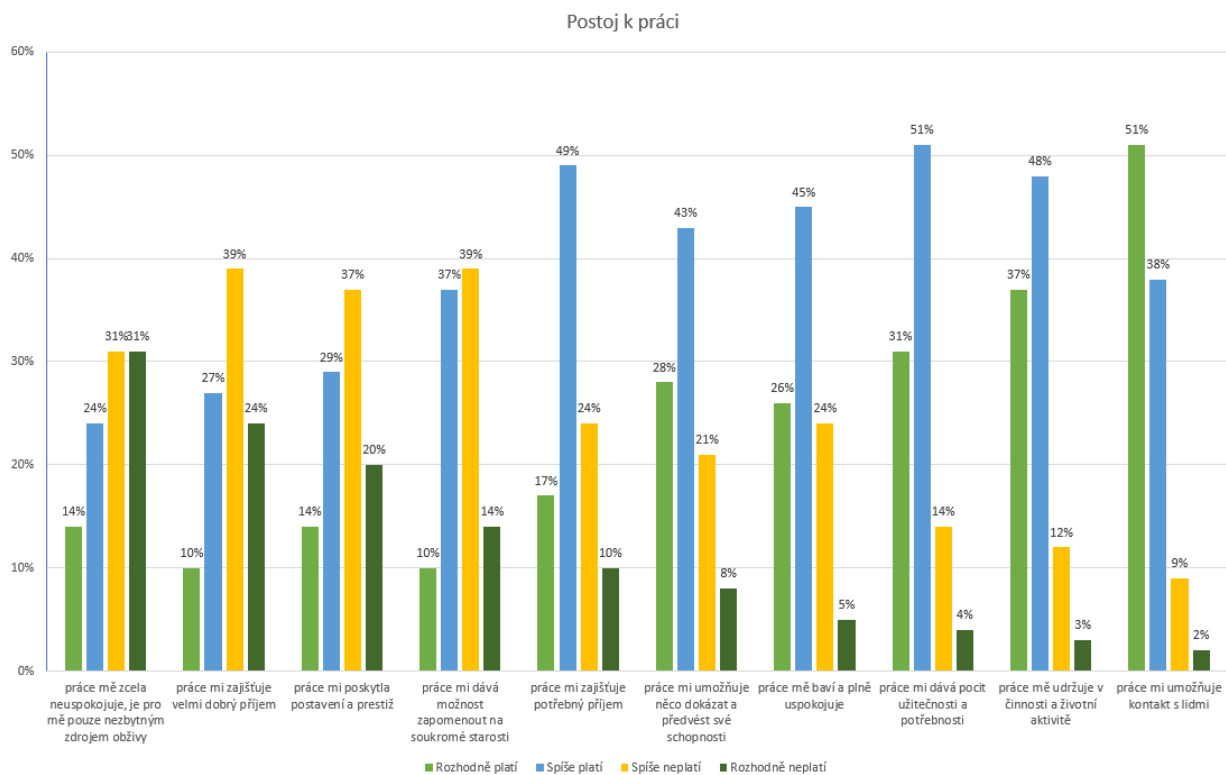
⁴ tamtéž. s.18-50.

republiky, lze odvodit následující. Práce má pro člověka velký význam už jenom tím, že jí věnuje velkou část svého života. Je součástí identity člověka a pomáhá mu strukturovat jeho všední den, dodává jeho životu řád, smysl a pocit užitečnosti. Při ztrátě zaměstnání obvykle dochází ke značné psychologické i sociální újmě. Část lidí dokonce považuje pracovní prostředí za vhodný nástroj k socializaci s ostatními – vnímají to tak především ženy oproti mužům.⁵

Dle výzkumu shledalo zaměstnání za stimulující, zajímavé a uspokojující až 71 % pracujících, nicméně odpovědi na tento aspekt se mezi jednotlivými skupinami lišily. Skupiny s vyšším stupněm dosaženého vzdělání považovaly svá zaměstnání za naplňující či zajímavé. Dotazovaní z této skupiny pracovali v oboru financí a pojišťovnictví, ve školství, ve zdravotnictví či sociálních službách. Naopak 38 % respondentů zaměstnání naprosto či částečně neuspokojovalo a považovali ho pouze jako zdroj obživy.⁶ Graf 1 zachycuje graf zmíněného výzkumu.

⁵ ČADOVÁ, Naděžda a Miloš PALEČEK, ed. *Jak je v Česku vnímána práce*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s.135.

⁶ tamtéž. s.136.

Graf. 1 – Subjektivní vnímání důležitosti zaměstnání a jeho různých charakteristik

Zdroj: vlastní zpracování podle Čadová a Paleček⁷

⁷ ČADOVÁ, Naděžda a Miloš PALEČEK, ed. *Jak je v Česku vnímána práce*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s.137.

3.1.1.2 Index kvality pracovního života

V průběhu let 2004 až 2015 byl vyvíjen a následně vytvořen komplexní indikátor subjektivně vnímané kvality pracovního života. Index se zkráceně nazývá KPŽ (Kvalita pracovního života) nebo SQWLi (zkratka pro anglické znění Subjective Quality of Working Life). Na vzniku indikátoru se podílely Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. a Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i. v rámci projektu Technologické agentury ČR Proměny kvality pracovního života.⁸⁹

Aplikace je rozdělena na dvě části. V první části lze nahlédnout na výsledky celostátního výzkumu českých pracujících z roku 2014 zprostředkovaného Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., celkem se ho zúčastnilo 2029 respondentů.¹⁰ Byla zkoumána spokojenost pracujících se svým zaměstnáním a jaké aspekty považují v rámci pracovního života za důležité. Druhá část aplikace umožňuje návštěvníkovi portálu vyzkoušet si vyplnění dotazníku. Návštěvník tím může zjistit svou kvalitu pracovního života a porovnat ji s ostatními. Všechna data jsou podložena reprezentativním dotazníkovým průzkumem při použití standardizovaného výzkumného nástroje Indikátor subjektivní kvality pracovního života.¹¹

Na základě provedeného výzkumu můžeme vyhodnotit, že je většina Čechů se svou prací a s pracovním životem spíše spokojena. Pozitivní hodnocení a číselné ukazatele však nepopisují celou realitu. Větší podíl spokojených lidí neznamena neexistenci negativního hodnocení od skupiny nespokojených. Údaje dále nepřinášejí žádné informace o vztahu mezi poklesem spokojenosti a zvýšeným stresem z práce nebo s dalšími oblastmi života. Souhrnné údaje skrývají informace o různorodosti pracovního života – zůstává skryta intenzita spokojenosti u konkrétních aspektů.¹²

⁸ *Index kvality pracovního života (SQWLi)* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://vubp.cz/zdroje-informaci/sqwli/>

⁹ Oborový portál pro BOZP: *Kvalita pracovního života 2020* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/kvalita-pracovniho-zivota-2020>

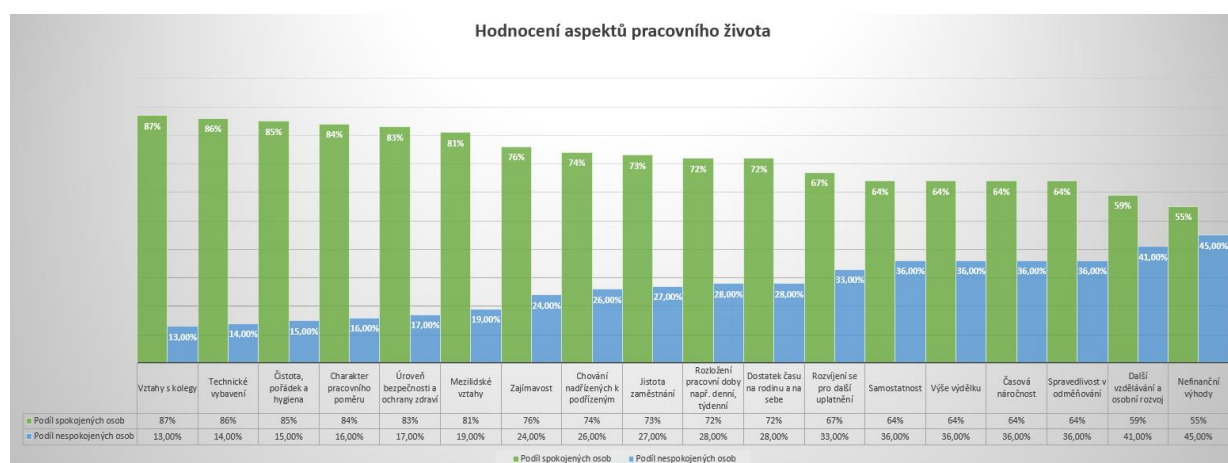
¹⁰ ČERVENKA, Jan. „Spokojenost s celkovým pracovním životem: co představuje a s čím souvisí?“. *Naše společnost* 13 (1): 34-43, <http://dx.doi.org/10.13060/1214438X.2015.1.13.207>.

¹¹ *Kvalita pracovního života v České republice* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <http://kvalitapracovnihozivota.vubp.cz/>

¹² VINOPAL, Jiří. *Mají Češi dobrou práci? I. Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. [cit. 2023-07-24]. 2015, roč. 8, speciální č. Kvalita pracovního života. Dostupné z: <http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-kvalita-zivota/maji-cesi-dobrou-praci.html>.

Dohromady bylo ve výzkumu zkoumáno 18 aspektů a většina z nich, např. vztahy s kolegy, technické vybavení, pracovní prostředí a vztahy na pracovišti, byla vnímána 80 % pracujících pozitivně. Aspekty jako zajímavost práce, chování nadřízených, jistota zaměstnání a work-life balance (rovnováha mezi pracovním a osobním životem) byly shledány pozitivními 70 % pracujících. S oblastmi zaměřenými na možnost rozvoje pro případné budoucí uplatnění na trhu práce, samostatnost vykonávané práce, výši výdělků, spravedlivost v odměňování a časovou náročnost ohodnotily bylo přibližně přes 60 % pracujících spokojeno.¹³

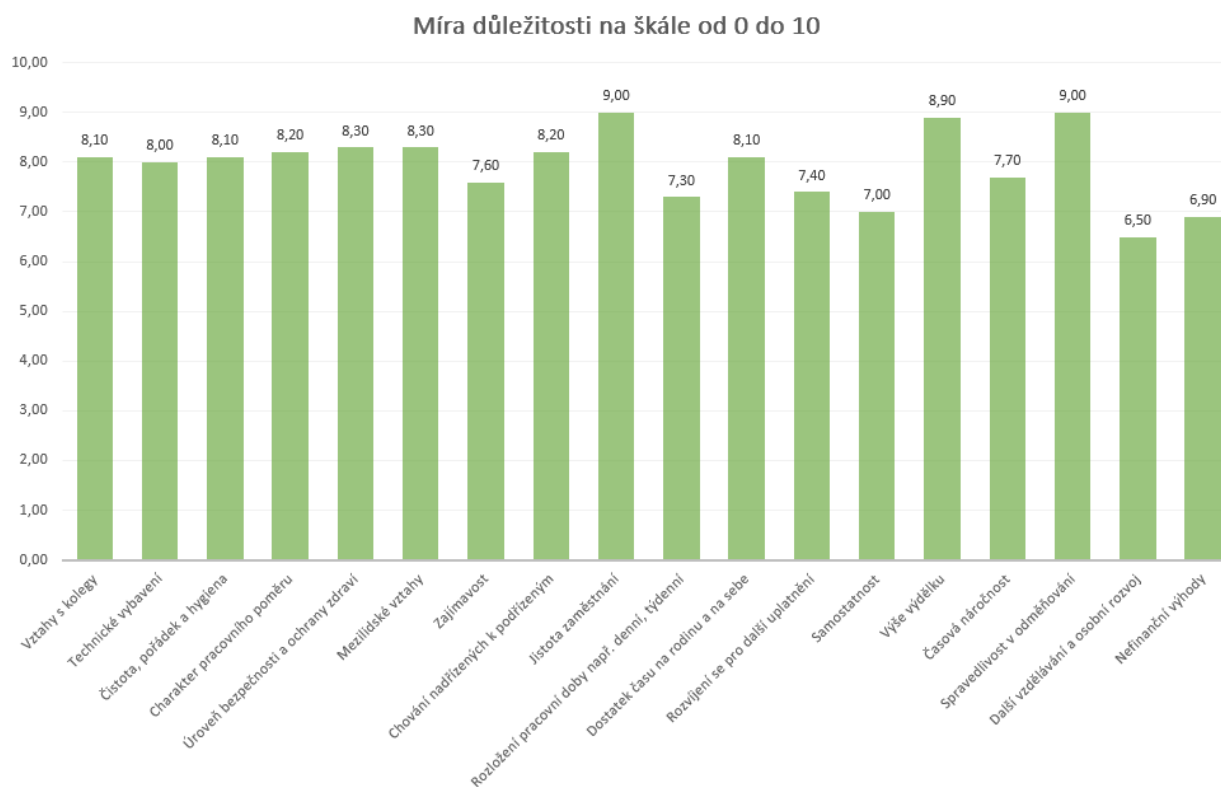
Výzkum se dále zaměřil na důležitost jednotlivých aspektů pro respondenty. Důležitost je vyjádřena souhrnným indexem na škále 0-10 (od naprosto nedůležité po naprosto zásadní), a za nejdůležitější faktory považují respondenti jistotu zaměstnání, spravedlivé odměňování a výši platu, které se pohybují kolem hodnoty 9. Pod nimi jsou aspekty týkající se vztahů a pracovního prostředí, času na osobní život a samotného charakteru zaměstnání. Časová náročnost, zajímavost práce, rozvoj pro další uplatnění a rozložení pracovní doby se pohybují na škále mezi hodnotou 7 a 8. Za nejméně důležité jsou považovány nefinanční výhody a možnost vzdělání či osobního rozvoje, kde se hodnota pohybuje kolem 6.¹⁴

Graf. 2 – Hodnocení aspektů pracovního života

¹³ tamtéž.

¹⁴ tamtéž.

Graf. 3 – Důležitost daných aspektů na škále 0 až 10

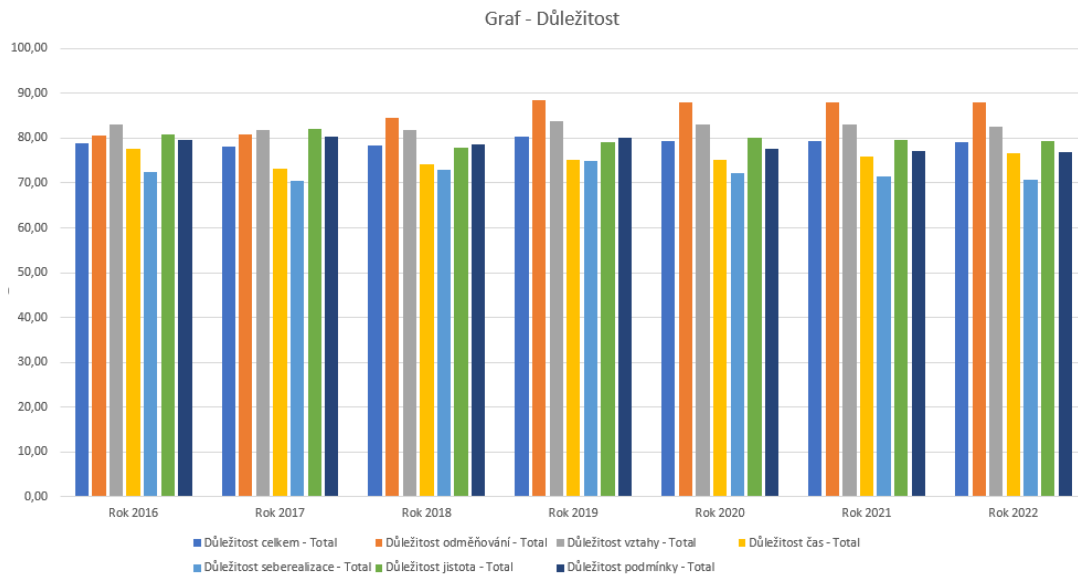
Zdroj pro graf 2 a 3: vlastní zpracování podle Vinopal¹⁵

Nejaktuálnější data můžeme nalézt na internetovém portálu Pracovní pohoda,¹⁶ kde je k dispozici grafické vyjádření vývoje spokojenosti s pracovním životem v průběhu let. Na stránkách se mimo jiné vyskytují i doporučení pro zkvalitnění pracovního života, odkazy na odborné články, webové stránky a další materiály. V budoucnu se má na stránkách objevit nástroj, který umožní zaměstnavatelům, vedoucím pracovníkům nebo personalistům změřit kvalitu pracovního prostředí vlastní organizace, čímž následně získají doporučení pro zlepšení.¹⁷

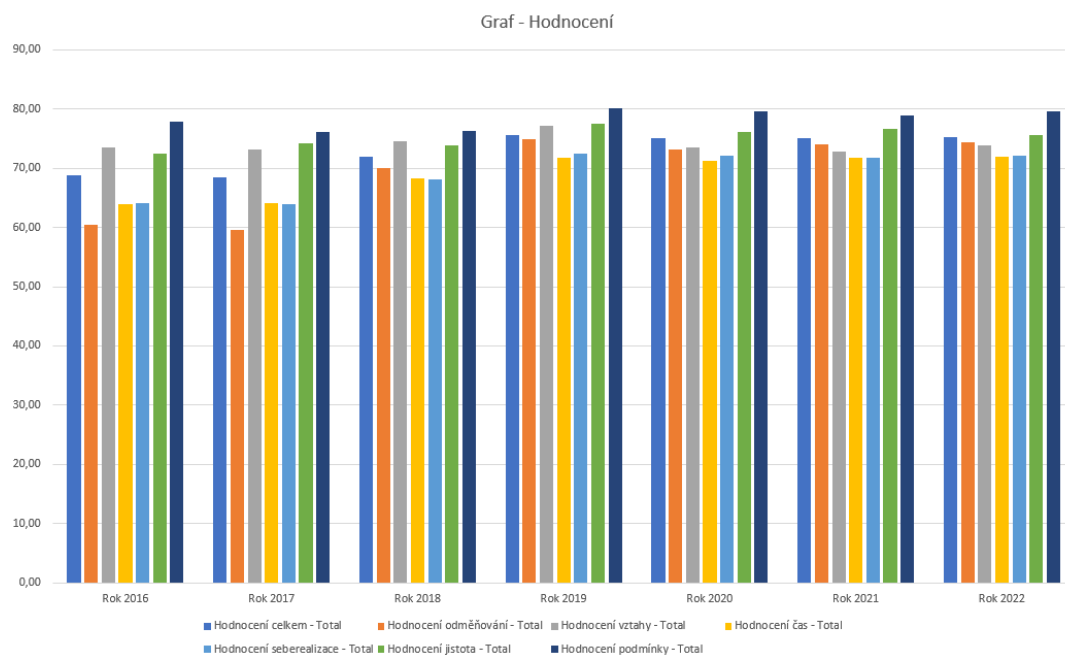
¹⁵ VINOPAL, Jiří. *Mají Češi dobrou práci? I.* Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti [online], [cit. 2023-07-24], 2015, roč. 8, speciální č. Kvalita pracovního života. Dostupné z: <http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-kvalita-zivota/maji-cesi-dobrou-praci.html>

¹⁶ Pracovní pohoda: *Trendy v pracovní pohodě* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.pracovnipohoda.cz/grafy/>

¹⁷ ŠTĚPÁNEK, Martin. *Kvalita pracovního života 2022: Souhrnná výzkumná zpráva.* 2022. ISSN 05-S4-2022-VUBP.

Graf. 4 – Vývoj důležitosti daných aspektů v letech 2016 až 2022

Graf. 5 – Hodnocení daných aspektů v letech 2016 až 2022

Zdroj pro graf 4 a 5: vlastní zpracování podle portálu Pracovní pohoda 2023¹⁸

¹⁸ Pracovní pohoda: *Trendy v pracovní pohodě* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.pracovnipohoda.cz/grafy/>

3.2 Nezaměstnanost a její charakteristika

Nezaměstnanost je komplexní problém, se kterým se v průběhu svého života potká mnoho lidí. V každé běžné ekonomice můžeme nalézt nezaměstnané, je ale třeba odlišovat mezi nezaměstnaností krátkodobou a nezaměstnaností nedobrovolnou, kdy je pro osoby hledající zaměstnání složité nebo až nemožné nějaké zaměstnání na trhu práce získat. Za nezaměstnané nemůžeme považovat automaticky všechny osoby, které nejsou v pracovněprávním poměru nebo nepodnikají.¹⁹

Eurostat (statistický úřad EU) definuje nezaměstnané následovně:²⁰

- Osoby ve věku 15 až 74 let
- Osoby, které jsou momentálně bez práce – nejsou v pracovněprávním vztahu ani nepodnikají
- Osoby aktivně hledající zaměstnání – hledání práce prostřednictvím registrace na úřadu práce, u soukromé agentury nebo přímo u konkrétních firem, sledování inzercí, úvaha a podnikání kroků vedoucích k založení vlastní firmy a další
- Osoby, které jsou připravené nastoupit do práce – jsou schopny okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů nastoupit do práce nebo se sebezaměstnat

Pokud konkrétní osoba nesplňuje alespoň jeden z výše uvedených bodů, je považována buď za zaměstnanou nebo ekonomicky neaktivní. Míru nezaměstnanosti na daném území k určitému období můžeme změřit podílem počtu nezaměstnaných osob (značíme písmenem U) na pracovní síle (značíme písmenem L). V pracovní síle jsou zahrnuty zaměstnané (písmeno E) a nezaměstnané osoby. Součet zaměstnaných a nezaměstnaných označujeme jako ekonomicky aktivní obyvatelstvo ($L = E+U$). Obecnou míru nezaměstnanosti značíme malým písmenem u .²¹

$$u = U / E+U * 100 = U / L$$

¹⁹ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; SEVEROVÁ, Lucie a STARÁ, Dana. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s.164.

²⁰ Eurostat Statistics Explained: *Glossary: Unemployment* [online]. [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Unemployment>

²¹ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; SEVEROVÁ, Lucie a STARÁ, Dana. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s.164.

Nezaměstnanost tedy nespočívá pouze v samotné ztrátě zaměstnání, ale musí být splněna i podmínka, že je jedinec s touto skutečností nespokojen a snaží se vynaložit úsilí, které mu umožní nalezení nového přiměřeného zaměstnání. Přiměřenost práce se dá odvodit nejen legislativně, ale i na základě osobních preferencí. Záleží pak na vůli, akceptaci a osobnostním nastavení dané osoby, zda konkrétní práci považuje za přiměřenou. Nesmíme opomenout ani přiměřenost z hlediska vzdálenosti zaměstnání od místa bydliště.²²

²² MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.16-17.

3.2.1 Typy nezaměstnanosti

3.2.1.1 Frikční (dočasná) nezaměstnanost

Frikční nezaměstnanost se vyznačuje tím, že je přechodná a její délka obvykle nepřesahuje tři měsíce. Vztahuje se spíše ke kvalifikovaným lidem usilujícím o nalezení zaměstnání s uspokojivějším finančním ohodnocením a vhodnější pracovní náplní.²³

Někdy je tato skupina lidí nazývána jako „lidé mezi dvěma zaměstnáními“ (people between two jobs), čímž se poukazuje na dočasnost celé situace. Spíše se jedná o dobrovolnou záležitost, kterou jsou nezaměstnaní ochotni podstoupit. Délka trvání dočasné nezaměstnanosti je určena tím, jaká očekávání mají nezaměstnaní od nové nabídky. S narůstajícím očekáváním (očekávání vyšší mzdy, lepších pracovních podmínek, důstojného pracovního prostředí apod.) se může prodlužovat délka frikční nezaměstnanosti.²⁴

3.2.1.2 Strukturální nezaměstnanost

Zánik určitého odvětví či vymizení poptávky po specifickém druhu práce na základě ukončení činnosti daného podniku či instituce může způsobit strukturální nezaměstnanost.²⁵ Dochází k ní při nesouladu nabídky práce určitého druhu (kde zaměstnanci musí splňovat určitá kritéria např. na základě konkrétní kvalifikace, věku apod.) a poptávky po práci. Nabídka se nemusí vždy přizpůsobit změnám poptávky, což může zapříčinit velké množství neobsazených pracovních pozic a společně s tím i vysoký počet nezaměstnaných.²⁶

3.2.1.3 Cyklická a sezónní nezaměstnanost

K cyklické nezaměstnanosti dochází v období ekonomické recese, kdy klesá produkce a tím dochází k propouštění zaměstnanců. Nazývá se též jako „nezaměstnanost z nedostatečné poptávky“, což lze pochopit jako situaci, kdy je poptávka po práci

²³ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. s. 357.

²⁴ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.17-19.

²⁵ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. s.357.

²⁶ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s.301.

nedostatečná ve vztahu k nabídce – jedná se o nezaměstnanost způsobenou především nedostatečným zájmem po zboží.²⁷

Sezónní nezaměstnanost je krátkodobá a vyskytuje se na pravidelné bázi, obvykle spjaté s ročním obdobím a přírodním cyklem. Nejčastěji se s ní můžeme setkat v turismu, ovocnářství a zemědělství.²⁸

3.2.1.4 Skrytá nezaměstnanost

Zvláštním typem je nezaměstnanost skrytá, jejíž pojmenování vyplývá z podstaty, že se nezaměstnanost o dané osobě neeviduje. Někdy se skrytě nezaměstnané osoby nazývají jako „skrytá pracovní síla“. Jedná se o jedince, kteří jsou schopni pracovat a v případě padnoucí nabídky by práci pravděpodobně i přijali, ale přitom zaměstnání aktivně nehledají a ani nejsou na úřadu práce ani nikde jinde evidováni jakožto nezaměstnaní. Ve skupině jsou zastoupeny převážně vdané ženy, mladí lidé, lidé s nízkou kvalifikací, lidé ve vyšším věku a další. Důvodem jejich rezignace může být únik do jiného statusu např. do mateřství, studia, práce v domácnosti apod.²⁹

3.2.1.5 Dlouhodobá nezaměstnanost

Dlouhodobá nezaměstnanost způsobuje hluboký ekonomický a sociální zásah pro společnost i jedince. Časové trvání tohoto typu nezaměstnanosti je dle různých definic vesměs odhadováno na jeden rok a déle. Čím dlouhodobější je nezaměstnanost, tím větší dopad má na státní rozpočet a jedince samotného.³⁰

Vlivem dlouhodobé nezaměstnanosti se rychle mění jedincova role – z nezávislé ekonomické jednotky na jednotku závislou na pomoci sociálního systému. Mnoho jedinců se díky systému dávek sociální podpory a další sociální pomoci občas uchýlí do takzvané pasti nezaměstnanosti. Bývají často demotivováni hledáním nového zaměstnání, když dojdou k uvědomění, jak malý existuje rozdíl mezi finančním příjmem

²⁷ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.20.

²⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. s.357.

²⁹ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.20-21.

³⁰ tamtéž, s.24-25.

u potenciálního zaměstnavatele na trhu práce a celkovým příjmem získaným ze sociální podpory.³¹

Narušení pracovní etiky a stagnace v hledání nového zaměstnání může mít za důsledek úplné vyloučení z trhu práce. Ztráta možnosti rozvíjet své pracovní návyky, kvalifikaci a dovednosti vede k velkému úpadku jedincova lidského kapitálu. Případní budoucí zaměstnavatelé mohou jedincovu situaci vyhodnotit jako selhání, které mohlo být způsobeno jeho osobnostní vadou např. leností, nespolehlivostí a dalšími problémovými aspekty, zkrátka potenciální zaměstnavatel dopodrobna nezkoumá jedincovu historii, tudíž si může jeho neúspěch vyložit takto zjednodušeně. Dále může dojít až ke změně identity, která může zapříčinit až sociální exkluzi.³²

³¹ MAREŠ, Petr, Tomáš SIROVÁTKA a Jiří VYHLÍDAL. Dlouhodobě nezaměstnaní – životní situace a strategie. *Sociologický časopis/Czech sociological review*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 39(1), 37-54.

³² tamtéž.

3.2.2 Řešení při ztrátě zaměstnání

Na oficiálních stránkách Úřadu práce ČR se doporučuje s hledáním nového zaměstnání příliš neotálet, pokud to situace dovoluje. Pokud se osobám bez zaměstnání nedaří nalézt zaměstnání prostřednictvím portálů, inzerátů v tisku či přímým kontaktováním firem, nabízí úřady práce pomoc s hledáním, vyžaduje se však od nezaměstnaného jedince součinnost. Dotyčná osoba se může obrátit na Informační a poradenské středisko ÚP ČR (zkráceně také IPS), kde se jí plně věnují kariérní poradci. Poradenství má několik forem – individuální a skupinové poradenství, různé poradenské programy. Služby IPS jsou bezplatné a mimo jiné pomohou i s ujasněním dotazů zaměřených na vzdělávání.³³

Návštěva veletrhu pracovních příležitostí se také jeví jako vhodný způsob, jak se nejen prezentovat před potenciálním zaměstnavatelem, ale poznat i zástupce firem a zjistit bližší informace o dané společnosti.³⁴

Mareš mezi hlavní formy pomoci v boji proti dlouhodobé nezaměstnanosti uvádí:³⁵

- informování nezaměstnaných o situaci na pracovním trhu a na základě toho rozvoj těch dovedností, které by mohly pomoci k rychlejšímu získání zaměstnání
- pomoc nezaměstnaným s výběrem zaměstnání např. již zmíněné IPS
- podpora firem, jež se zaměřují na vytváření míst pro dlouhodobě nezaměstnané
- finanční pomoc a poradenství pro osoby, které se rozhodnou pro vlastní podnikání
- navyšování kvality výuky, výcviku mladistvých a rekvalifikačních programů – v programech je možné využít individuálního přístupu, co nejvíc přizpůsobeného konkrétnímu jedinci
- tvorba různých událostí a aktivit pro nejohroženější skupiny na trhu práce např. mladí lidé, nekvalifikovaní, ženy, zdravotně handicapovaní a další
- nabídka rekvalifikace, zvyšování kvalifikace a doplnění kvalifikace

³³ ÚŘAD PRÁCE ČR: *Co dělat při ztrátě zaměstnání* [online]. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/co-delat-pri-ztrate-zamestnani>

³⁴ Pracomat: *Veletrhy pracovních příležitostí 2023* [online]. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.pracomat.cz/poradna/pro-absolventy/149-veletrhy-pracovnich-prilezitosti-2015.html>

³⁵ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.107-110.

Rekvalifikační programy zvyšují šanci na pracovní uplatnění a zároveň mají pozitivní psychologický dopad na nezaměstnaného. Účastí v rekvalifikačním programu vznikne jedinci nová struktura dne, která ho udržuje aktivním, v kontaktu s prací a s dalšími lidmi.³⁶

Dále existují takzvané outplacement programy, jejichž cílem je minimalizování délky nezaměstnanosti a pomoci postiženým s nalezením nového zaměstnání v co nejkratší době. Nejedná se pouze o jeden program, nýbrž o celý komplexní souhrn nástrojů a forem pomoci. Patří sem již zmíněné kariérní poradenství, přímá pomoc při hledání zaměstnání, podpora a vedení při reakci na inzeráty (sestavení životopisu a motivačního dopisu), právní a sociální poradenství, nácvik pohovoru, pomoc s orientací na trhu práce a další. Obsah a délka těchto programů je různá, záleží na domluvě např. s příslušným úřadem práce, proto je těžké měřit jejich efektivitu.³⁷

Při ztrátě zaměstnání dochází zároveň ke ztrátě obživy, což znamená, že není možné pro nezaměstnané v dané chvíli získat tyto zdroje na trhu práce. Proto je třeba poskytnout nezaměstnaným nějaký způsob náhrady za ztracené příjmy. Obvykle se tak koná dávkami v nezaměstnanosti, pomocí při hledání nového zaměstnání (např. již zmíněná rekvalifikace), sociální podporou či pomocí nezaměstnaným bez nároku na dávky z pojištění, nebo aktivní politikou zaměstnanosti. Důležitou formou pomoci je dále preventivní opatření ve formě pojištění pro případ nezaměstnanosti a jiné systémy pojištění.³⁸

Čerpání dávek prostřednictvím nástrojů státní politiky je regulováno. Roku 1990 byl v České a Slovenské Federativní republice vybudován systém podpory v nezaměstnanosti. Tento systém nebyl dokonalý, jelikož výše podpory byla stanovena výše než minimální mzda. Za těchto podmínek pobírali dotčení jedinci raději dávky, než aby docházeli do zaměstnání. Situace se nakonec vyřešila tím, že došlo k omezení výše dávek, délky období v podpoře a změně podmínek k získání podpory. Česká republika v roce 1999 přijala Národní plán zaměstnanosti, a až do roku 2003 bylo úkolem splnění těchto forem podpory.³⁹

³⁶ SCHRAGGEOVÁ, Milica. *Nezaměstnanost v psychologických súvislostiach*. Slovensko: PSYCHOPROF, spol., 2011. s. 74-75.

³⁷ tamtéž.

³⁸ TOMESŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s.282-283.

³⁹ tamtéž, s.283-287.

- podpora zaměstnatelnosti – zvyšování kvalifikace, flexibility, mobilita pracovních sil
- podpora podnikání – hlavně malých a středně velkých podniků
- podpora schopnosti podniků a zaměstnanců přizpůsobit se změnám – úkoly spojené s modernizací, reforma pracovní doby, podpora zaměstnavatelů vůči svým zaměstnancům v dalším vzdělávání
- podpora rovných příležitostí všech osob – hledání a implementace nástrojů k odstranění diskriminace, a vytváření podmínek pro znevýhodněné osoby

Nejlepším nástrojem proti sociálnímu vyloučení je poskytnutí zaměstnání, tudíž vznikl Národní akční plán sociálního začlenění.⁴⁰ Plán je zaměřen na nejaktuálnější problémy spojené se sociálním vyloučením a stanovuje, jakým způsobem se bude politika v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení vyvíjet.⁴¹

⁴⁰ tamtéž, s.287.

⁴¹ MPSV: *Akční plán 2021-2023 Strategie sociálního začleňování 2021-2030* [online]. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-2021-2023-strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

3.3 Psychické a sociální dopady

V minulých kapitolách jsme se již zmínili, že se negativní dopady nezaměstnanosti netýkají pouze finančního rozměru, nýbrž i psychického a sociálního. Ztráta zaměstnání, obzvláště v případě neočekávaném, je téměř vždy nepříznivým až traumatizujícím zážitkem. Při ztrátě zaměstnání obvykle odpadají břímě a negativa s ním spojená, ale také přibývá volný čas – naskytuje se možnost trávit více času s rodinou a přáteli, věnovat se koníčkům a být kreativní.⁴²

Většina lidí však práci nepovažuje za nepříjemnou a povinnou součást života, protože jim dodává jakýsi pocit jistoty, který působí pozitivně na duševní zdraví jedince. Ztráta zaměstnání způsobuje hlubokou ekonomickou a psychickou nejistotu. Pracovní návyky a dovednosti se postupně vytrácí, případně je těžké si je udržet. Harmonogram dne je narušen a dochází k omezení sociálního kontaktu se známými a kolegy. Jedinec začíná pochybovat o svých schopnostech a své hodnotě jakožto člověka. Může dojít až ke ztrátě smyslu života a osobní identity, navíc bývá ztráta zaměstnání okolím vnímána jako jedincovo selhání.⁴³

Psychologická zátěž při nedobrovolné nezaměstnanosti je pro většinu lidí intenzivní a bývá doprovázena sociální izolací (v nejhorších případech i sociálním vyloučením) a uzavíráním se do sebe. Izolace a zabřednutí do své mysli ještě umocňuje podporu negativních myšlenek zvláště v případě, kdy jedinec nemá nikoho, s kým by mohl situaci sdílet. Neobvyklé nejsou ani myšlenky na sebevraždu. Někteří se postupem času situaci přizpůsobí, a nakonec se i smíří se sníženým životním standardem, které může vyústit až v bezdomovectví. Neméně obvyklá je i zvýšená konzumace alkoholu, nikotinu a dalších návykových látek, vyšší náchylnost k nemocem a společně s tím vyšší spotřeba léků. U některých lidí se začnou projevovat různé deviace, třeba se podílí na kriminálních aktivitách.⁴⁴

Sklon ke zločinecké činnosti je podmíněn biologickými, sociálními a psychickými faktory. Častěji se jí dopouštějí muži než ženy ve věku do 30 let, u nichž se vyskytuje vrozený destruktivní způsob chování, který je obvykle doprovázen nějakou biochemickou či fyziologickou poruchou. Tito jedinci pocházejí z dysfunkčních rodin s vysokým výskytem

⁴² ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.49.

⁴³ tamtéž, s.49-50.

⁴⁴ tamtéž, s.67-80.

nejrůznějších anomálií, které v jedinci do budoucna zakoření patologické vzorce chování. Nízká úroveň kvalifikace společně s chybějícími pracovními návyky a zkušenostmi u těchto lidí právě vedou k opakované a dlouhodobé nezaměstnanosti, jež často vyústí právě v kriminální chování.⁴⁵

Dlouhodobá nezaměstnanost je téměř vždy provázena apatií a střídáním pocitů naděje a beznaděje, kde časem nakonec převládne právě beznaděj, což nepříznivě ovlivňuje snahu o návrat do pracovního procesu. Tento koncept se nazývá čtyřfázový model adaptace na ztrátu práce. Prvně osoba zažívá při ztrátě zaměstnání šok společně s pocitu bezradnosti. Po čase se přechází do fáze optimismu, kdy se jedinec se situací smíří a aktivně se snaží o nalezení nového zaměstnání. Po opakovaných neúspěšných pokusech to nakonec vzdá a nastává fáze pesimismu, kdy se úzkostné stavy prohlubují, finanční situace se zhoršuje a dochází k nadměrným výčitkám vůči své osobě a pocitu selhání, které může být umocňováno i okolím. V poslední fázi již úplně přijme status nezaměstnaného a rezignuje na jakékoliv další aktivity vedoucí ke zlepšení situace.⁴⁶ Prožívání a zkušenosti při ztrátě zaměstnání jsou přesto u každé osoby unikátní a podmíněny mnoha faktory.⁴⁷

V první řadě závisí na odolnosti vůči psychické zátěži daného jedince. Se situací se lépe vyrovnávají ti jedinci, kteří jsou schopni hledat příčinu u sebe, nikoliv ve vnějších okolnostech a kteří jsou vybaveni takzvanou konstruktivní adaptivní strategií.⁴⁸ Takový člověk je schopen čelit stresové zátěži podstatně lépe a je schopen se vyrovnat s kladenými nároky.⁴⁹ Nepodléhá panice a je schopen se na svou situaci podívat s určitým nadhledem, který mu umožňuje na sobě pracovat. K hledání nového zaměstnání přistupuje aktivně a zřídka se potýká s psychosomatickými obtížemi. Někteří jsou schopni v této jinak nepříznivé situaci najít impulz k tomu, aby přehodnotili své hodnoty a případně změnili své životní podmínky díky vlastnímu úsilí. V období nezaměstnanosti jsou schopni využít čas efektivněji než osoby, které nedisponují touto adaptivní vlastností. Dokáží naplánovat další

⁴⁵ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). s.170-175.

⁴⁶ EISENBERG, P., & LAZARSELD, P. F. (1938). *The psychological effects of unemployment*. Psychological Bulletin, 35(6), 358–390. <https://doi.org/10.1037/h0063426>

⁴⁷ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.69-72.

⁴⁸ tamtéž, s.69.

⁴⁹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. s.88.

kroky pro rozvoj soukromého podnikání, zvyšují si kvalifikaci, aktivně hledají zaměstnání, rozšiřují pole svých zájmů nebo vyhledávají nové sociální vztahy.⁵⁰

Dalším důležitým faktorem je finanční situace. Chudoba nejvíce postihuje osoby nekvalifikované, děti či členy neúplných rodin a dlouhodobě nezaměstnané. Existují tři hlavní důvody vzniku chudoby:⁵¹

- rozdíly ve vlastněném bohatství
- podprůměrné výdělky plynoucí ze zaměstnání
- nedostatek zaměstnání neboli nezaměstnanost

Především u dlouhodobé nezaměstnanosti klesá příjem vždy a v nejhorším případě vede i k chudobě. Zvyšování podpory v nezaměstnanosti nemusí být tím nejlepším řešením kvůli již zmíněné pasti nezaměstnanosti, díky které narůstají sociální výdaje. Nezaměstnanost a nízká zaměstnanost mohou být příčinou nízkých starobních a dalších důchodů, tedy i chudoby.⁵²

V dnešní době však není nezaměstnanost automaticky prvním krokem k finanční bídě či chudobě jako tomu bylo například ve třicátých letech minulého století v rakouské vesnici Marienthal, které se budeme plnohodnotně věnovat v jedné z nadcházejících kapitol. V současnosti se mimo jiné k období nezaměstnanosti vážou úsporná opatření omezující jedince v konání oblíbených aktivit, z čehož plynou pocity strádání. Velkou roli také hraje již zmíněná délka nezaměstnanosti, samotný postoj práci, možnosti uchopení situace, sociální opora a využití volného času.⁵³

S nárůstem volného času mohou paradoxně narůstat další problémy. Vnímání času je značně pokřiveno ztrátou zaměstnání, ze začátku přestávají mít dny strukturu, později se vytratí vnímání rozdílu mezi jednotlivými dny a rozlišování víkendů od všedních dnů. Čas

⁵⁰ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.69.

⁵¹ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 2015. s.111.

⁵² tamtéž, s.112.

⁵³ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.69-73.

pro nezaměstnaného přestává mít důležitý význam, dny ubíhají pomaleji a pozbývají duchaplné činnosti.⁵⁴

Koncem 80. let dvacátého století proběhl ve Velké Británii výzkum o vzorku přibližně jednoho tisíce nezaměstnaných osob dělnických profesí. Problém s konáním cílevědomé činnosti projevil přibližně 30 % zkoumaných osob. Nedokázali se k jejímu konání přinutit, věnovat se jí delší dobu a soustředit se na ni. Čím déle nezaměstnanost trvala, tím intenzivněji se problém projevoval. Většina zkoumaných osob trávila volný čas nicneděláním, protože zažívala silné pocity deprese a nudy. Ztráta časové struktury a jakési pravidelnosti vedlo nezaměstnané k potlačení či úplnému vymizení svých zájmů. Například jeden dotazovaný se nechal slyšet, že ho v minulosti naplňovala četba knih, ale v období nezaměstnanosti se k ní již nedokázal přimět.⁵⁵⁵⁶

Zelinski uvádí, že lidé (především nezaměstnaní, ale i zaměstnaní) nedokáží využít čas efektivně. Popisuje, jak se společnost od dob průmyslové revoluce postupně ztotožnila s morálkou výkonu. Volný čas už nebyl vnímán jako prostor pro tvořivost, ale pouze k doplnění energie pro vyšší výkon v práci. Tento přístup brání plnohodnotnému užívání volného času. Dle Zelinski se role volného času a práce vyměnily, kdy v práci člověk vytváří hodnoty a volno představuje zahálku. Mysl zaměřená na výkon přivádí člověka k pocitům viny při trávení volného času, připadá si neproduktivní a tento stav může být doprovázen negativními myšlenkami a obavami spojenými se zaměstnáním a jeho ztrátou. Celá situace je pak ještě komplikovanější, když k nedobrovolné ztrátě zaměstnání doopravdy dojde a zbyde jen volný čas. Zelinski nabádá k tomu, aby se lidé snažili žít v přítomnosti a podporuje je k znovuobjevení tvořivosti neboli k lepšímu využití volného času. Tvořivosti nejvíce brání naše strachy z neúspěchu nebo jen prostá lenost. Jmenuje několik zásad tvořivosti jako např. rozhodnout se být tvořivý, zapisovat si své nápady, stanovit si cíle a další.⁵⁷ V neposlední řadě jsou důležitými faktory pohlaví, věk a úroveň kvalifikace, o nichž si více povíme v kapitole věnované ohroženým skupinám.⁵⁸

⁵⁴ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.65-67.

⁵⁵ tamtéž, s.66.

⁵⁶ FRYER, D. M. & MCKENNA, S. P. 1987. *The Laying Off Hands – Unemployment and the Experience of Time*. In S. Fineman (ed.), *Unemployment. Personal and Social Consequences*, pp. 47-73. London: Tavistock.

⁵⁷ ZELINSKI, Ernie J. *Nebojte se nepracovat*. Praha: Portál, 2003. s.28-33.

⁵⁸ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.69-73.

S nezaměstnaností je dále spjata i ztráta sociálního statusu. Sociální status vyjadřuje relativní postavení jedince, z něhož vycházejí určitá práva, povinnosti a životní styl na základě cti či prestiže. Dle míry statusu jsou lidé společností hodnoceni na pomyslné vertikální škále, kde některé pozice jsou vyšší a jiné nižší. Lidé se statusem na vyšší škále mají obvykle dostatečnou prestiž, díky které mohou ovlivnit jedince nacházející se na škále níže.⁵⁹ Na status lze také pohlížet jako na složeninu šesti ukazatelů: objektivní charakteristika profese, prestiž dané profese, podíl na moci, dosažené vzdělání, výše příjmu a životní styl. Narušením některého aspektu může jedince pocíťovat jako zásah do osobní integrity.⁶⁰

Ztrátou zaměstnání získává jedinec novou sociální roli, která s sebou nese řadu požadavků od okolí a institucí. Při neplnění institucionálních povinností může dotčený ztratit podporu v nezaměstnanosti, načež je okolím odsuzován. Pokud nezaměstnaný není proaktivní při hledání práce, je označen za líného a pasivního. Většina nezaměstnaných se proto raději snaží chovat očekávaným způsobem, aby tím potlačili svůj vnitřní stres. Zaměstnání alespoň zdánlivě hledají, přestože to vnitřně již šanci na nalezení vzdali. Dále se ztrátou práce přichází člověk o sociální kontakty, vztahy s bývalými kolegy se většinou neudrží. Bývalí kolegové už nemají mnoho společného, navíc kontakt s bývalým kolegou nemusí být nezaměstnanému příjemný, protože se mu tím připomíná pokles sociálního statusu. Stejně tak nechtějí trávit čas s dalšími nezaměstnanými, jelikož to vede k prohlubování depresivních stavů. Nejobvyklejším scénářem je situace, kdy se jedinec uzavře do sebe, čímž se komplikuje i navazování vztahů s dalšími lidmi. Sociální izolace se nejčastěji týká osob ve vyšším věku.⁶¹

Rodina nezaměstnaného je také významně poznamenána, v nejhorších případech může dojít k vážné krizi či úplnému rozpadu rodiny. Je však důležité zmínit, že rodina je pro postiženého primárním zdrojem opory, jistoty a zázemím v případě ztráty zaměstnání. Rodina pocíťuje nejen zhoršení finanční situace (obvykle pokles až na polovinu příjmů), nýbrž i znatelné změny v osobních vztazích a v celkové struktuře rodiny, kdy nezaměstnaný ztrácí své postavení a autoritu. Jsou narušeny určité stereotypy například náhlou každodenní přítomností nezaměstnaného. Sociální izolace jedince může překlenout až v sociální izolaci

⁵⁹ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. s.222.

⁶⁰ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s.305-307.

⁶¹ tamtéž.

celé rodiny, také dochází ke změnám v rozdělení domácích prací.⁶² V některých rodinách se můžeme setkat i takzvanou vícegenerační nezaměstnaností, kde se nezaměstnanost „dědí“ z generace na generaci. V těchto rodinách není zaměstnaný nikdo, přežívají tedy ze sociální podpory a dávek, což vede k lhostejnému přístupu k životu bez ambicí.⁶³

⁶² MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.67-68.

⁶³ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s.307-308.

3.3.1 Ohrožené skupiny

3.3.1.1 Mladiství

Mladiství jsou na trhu práce znevýhodněni svou nedostatečnou praxí, chybějícími pracovními návyky a nedostatkem kontaktů, které by jim pomohly s adaptací na pracovním trhu. Stávají se ekonomicky nezávislími na rodičích a musí se najednou spolehnout sami na sebe. Mladí nezaměstnaní lidé ve věku 15-24 let bývají danou situací znuděni, jsou pasivní, avšak oproti starším osobám se jim daří lépe navázat a udržet sociální kontakty. Dle výzkumu C. Brinkmanna z roku 1981 nezaměstnaní muži ve věkové kategorii 20-25 let otevřeněji hovořili o svém prožívání situace oproti starším, měli však větší tendenci k sebelítosti, pociťovali totiž, že za ztrátu zaměstnání nemohou vlastní vinou. Na základě jiného výzkumu z roku 1984 (autoři M. Tiggemannová a A. H. Winefield), který byl zaměřen na psychologické důsledky nezaměstnanosti u absolventů středních škol, se zjistilo, že se nezaměstnanost na absolventech podepsala negativními psychologickými důsledky. Absolventi ohodnotili sami sebe nižším skóre, zatímco svou míru deprese ohodnotili vysoko.⁶⁴

Mladí lidé jsou také ekonomicky ohroženi, protože mnozí z nich zakládají vlastní rodinu, kdy každý výpadek finančního příjmu je znatelný a má dopad na celou rodinu. Je vhodné podotknout, že budoucí nezaměstnanost může být předpovězena předchozí nezaměstnaností, což znamená, že absence zaměstnanosti v nižším věku může zkomplikovat hledání zaměstnání v dospělosti. S prodlužující délkou nezaměstnanosti u čerstvých absolventů narůstají závažné psychologické problémy. Osvojování pracovních návyků se s přibývajícím věkem zhoršuje, proto někteří nebudou chtít pracovat ani v dospělosti. Tento jev je nazýván prodlužovanou adolescencí, která má za následek i další patologie jako například narušení identity, neschopnost navazování vztahů a udržování přátelství, neschopnost dosáhnout nezávislosti na rodičích a další.⁶⁵

⁶⁴ SCHRAGGEOVÁ, Milica. *Nezaměstnanost' v psychologických súvislostiach*. Slovensko: PSYCHOPROF, spol., 2011. s.41-43.

⁶⁵ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.82-85.

3.3.1.2 Ženy

Ztráta práce má pro ženy stejný, ne-li větší význam, jako pro muže. Dle zakořeněných stereotypů v naší kultuře je na muže stále pohlíženo jako hlavního někdy i dokonce jediného živitele rodiny, proto se ke ztrátě zaměstnání u muže přistupuje vážněji než u žen. V dnešní moderní společnosti ale existuje mnoho žen, jež jsou živitelkami rodin, žijí bez partnera s dětmi, a práce je pro ně důležitým článkem života.⁶⁶ Ženám je společností předurčena role pečující o rodinu a domácnost, ačkoliv existují ženy, které se rozhodnou pro jiný životní styl. Mezi zaměstnavateli panuje jistá míra zaujatosti vůči ženám. Považují je za méně flexibilní a výkonné kvůli jejich závazkům v rodině. Obecně lze říci, že to nenaplňuje představu o produktivním zaměstnanci, a proto jsou ženy vystavovány nestabilním formám zaměstnání s čímž je spojeno i vyšší riziko nezaměstnanosti, a v nejhorším případě mohou být nakonec vyřazeny z pracovního trhu nadobro.⁶⁷ Na druhou stranu péče o rodinu a domácnost tlumí negativní dopady na psychiku žen, protože jim dodává pocit seberealizace a užitečnosti. Velkou obtíží však stále zůstává skloubení mateřských povinností a profesního života, kdy nabídka zajímavých pracovních nabídek na zkrácený úvazek s možností pružné pracovní doby je značně limitována.⁶⁸

3.3.1.3 Lidé se zdravotním postižením

Zdravotní postižení se projevuje dlouhodobým fyzickým, duševním, mentálním nebo smyslovým defektem překážející jedinci k plnohodnotnému zapojení se do společnosti. Kvalita života je negativním způsobem ovlivněna – zásadně je ztížena schopnost navazování a udržování vztahů s dalšími lidmi a schopnost práce. Příčiny vzniku jsou různé: nemoci, úrazy, dědičný vlivy, užívání návykových látek a konkrétních léků v těhotenství a další. Jedná se o setrvalý stav (trvajícím déle než rok), který se zároveň projevuje snížením funkčních schopností:⁶⁹

- fyzická úroveň: poruchy sluchu, zraku, hybnosti, mentálních funkcí
- zhoršená schopnost plnění úkolů, činů a aktivit

⁶⁶ SCHRAGGEOVÁ, Milica. *Nezaměstnanost' v psychologických súvislostiach*. Slovensko: PSYCHOPROF, spol., 2011. s.44-48.

⁶⁷ KRÍŽKOVÁ, Alena. *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Gender sondy (Sociologické nakladatelství).

⁶⁸ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost. 2.*, přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.88-89.

⁶⁹ MATOUŠEK, Oldřich, KRÍŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. s.387-388.

- omezená účast na společenském dění, omezené zapojení se do řešení životních situací

V dnešní době, kdy se tolik apeluje na výkon a produktivitu v zaměstnání, je uplatnění zdravotně znevýhodněných osob na trhu práce významně limitováno. Bývají nezaměstnaní daleko častěji než zdraví jedinci, a to má za následek ekonomické, zdravotní i psychické problémy, kdy se necítí potřební. Zasažena je i rodina a nejbližší okolí, která musí v některých případech o svého člena celodenně pečovat, a to pro rodinu obvykle znamená obrovskou zátěž. Znevýhodněné osoby mnohdy nacházejí uplatnění v chráněných dílnách.⁷⁰ Jedná se o pracovní místa speciálně uzpůsobená lidem se zdravotním nebo mentálním postižením. Kapacita těchto míst je omezena a musí být obsazena minimálně dva roky.⁷¹

Primárním cílem aktivní politiky zaměstnanosti je nalézt zaměstnatelným zdravotně postiženým osobám vhodné zaměstnání, což zahrnuje:⁷²

- zajištění lepší informovanosti o trhu práce a volných pozicích
- vytváření vhodných nových pracovních míst
- zvyšování šancí na pracovním trhu prostřednictvím rehabilitace a rekvalifikace
- uzpůsobení pracovního místa po technické stránce
- finanční podpora zaměstnavatele

Dále existuje podporované zaměstnávání, které je velkou pomocí při hledání a udržení pracovního místa. Jedná se o metodu sociální práce určenou všem osobám, jež se potýkají s problémy při nalezení vhodného zaměstnání na otevřeném pracovním trhu – nejčastěji službu podporovaného zaměstnávání však využívají právě lidé se zdravotním znevýhodněním. Sociální pracovník podporuje klienta v období hledání i po nalezení zaměstnání. Společně hledají takové místo, které klientovi sedí na míru – bere se ohled na klientovy představy, vzdělání a osobní možnosti. Dalším neméně důležitým úkolem sociálního pracovníka je posilovat klientovy dovednosti, případně mu pomoci s osvojením nových dovedností potřebných k nalezení a udržení stabilního pracovního místa, čímž je

⁷⁰ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifiky různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010.s.301.

⁷¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. s.74.

⁷² TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s.292-295.

veden k samostatnosti, nezávislosti a vyššímu sebevědomí. V současnosti je u nás podporované zaměstnávání stále provozováno pouze nestátními neziskovými organizacemi, nikoliv státem.⁷³

3.3.1.4 Nekvalifikované osoby

Lidé bez kvalifikace tvoří největší skupinu mezi dlouhodobě nezaměstnanými, z celkového počtu tvoří asi třetinu a vyskytují se mezi nimi i absolventi základních škol. Většina je zastoupena mladými lidmi s minimálním zájmem o vzdělávání a zaměstnání. Dají se charakterizovat svým společensky nepřijatelným chováním, obvykle se jedná o alkoholiky, recidivisty, kriminálníky a jinak nepřizpůsobivé osoby. Svým individuálním i společenským profilem se nepříznivě vyhraňují, a to má za následek vznik nové deklasované třídy. Tito lidé spoléhají na systém podpory sociálního zabezpečení, jsou tedy plně závislí na státu. Vlivem dlouhodobé nezaměstnanosti a sociálního vyloučení se stávají pasivními, apatickými a dochází ke zhoršení jejich deviantního chování. Pro zaměstnavatele jsou kritéria jako zdraví, úroveň kvalifikace, osobnostní vlastnosti a profesionalita důležité. Zaměstnavatelům se do kandidátů s nízkou kvalifikací a minimálními či žádnými pracovními návyky obvykle nechce investovat. Je proto pravděpodobné, že o tuto skupinu lidí nebude časem žádný nebo úplně minimální zájem, což může vést k prohloubení nepříznivých dopadů na společnost například nárůstem kriminálního chování u těchto osob.⁷⁴

3.3.1.5 Romové

Ztížené uplatnění Romů na trhu práce je způsobeno náročnými požadavky zaměstnavatelů vyžadujících určitou úroveň kvalifikace a rozsah sociálních dovedností. Romové převážně pochází ze sociálně slabších poměrů a disponují nízkou kvalifikací. Většina chová negativní postoj ke vzdělání, až 80 % z nich má pouze základní vzdělání, kdy dívky a ženy jsou na tom v této oblasti podstatně hůře než muži. Romské etnikum je znevýhodněno i špatnou pracovní morálkou a celkově horším zdravotním stavem. V regionech s vysokou koncentrací Romů vznikají oblasti s vysokou mírou

⁷³ tamtéž, s.295.

⁷⁴ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.90.

nezaměstnanosti, kde se šance na získání práce, která nevyžaduje kvalifikaci, drasticky snižuje.⁷⁵

3.3.1.6 Starší lidé

Starší lidé prožívají nezaměstnanost podstatně hůře než mladší generace. S přibývajícím věkem jsou lidé již zvyklí na určitý životní styl, stereotyp a jistoty, a ztráta zaměstnání tyto aspekty náhle ohrozí. Stres je navýšen i pocitem odpovědnosti vůči své rodině. Hůře se přizpůsobují novým, a zvláště negativním situacím. Navykání si na nový životní styl je však také ovlivněno inteligencí jedince, společenským postavením a rodinným zázemím. Obavy se vztahují i k hledání nového místa, protože se pracovní příležitosti v pozdním stádiu kariéry podstatně snižují. Zaměstnavatelé dávají obvykle šanci spíše mladým lidem, které si mohou „vychovat“ podle svého ve srovnání se staršími lidmi s naučenými mnoholetými návyky. Vhodným východiskem může být založení samostatného podnikání, pokud to okolnosti dovolují – člověk může znovu získat sebevědomí a pocit kontroly nad svou situací. Je však třeba si uvědomit, zda je jedinec ve starším věku na samostatné podnikání dostatečně vybaven po psychické a fyzické stránce.⁷⁶

3.3.2 Odborná pomoc

Krizová intervence může být vhodným pomocníkem ve zvládnutí nedobrovolné ztráty práce, jejím hlavním cílem je pomoci jedinci se vyrovnat s danou situací. Existují následující formy pomoci:⁷⁷

- Poradenství – poradce pomáhá klientovi se zorientovat ve svém problému, dále mu radí, jaký postup je v dané situaci nejvhodnější. Je podporován k vlastní zodpovědnosti při řešení problému.

⁷⁵ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifiky různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010.s.302.

⁷⁶ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s.85-88.

⁷⁷ SCHNEIDEROVÁ, Anna. Krizová intervence při ztrátě zaměstnání. *Psychologické poradenství v sociální práci* 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004, 89-100.

- Terapie – jedná o pravidelnou formu pomoci, klient například dochází k terapeutovi jednou týdně. Společně se snaží pojmenovat problém, následně hledají příležitá řešení vedoucí k jeho zmírnění či odstranění.
- Vzdělávání – klientovi jsou poskytovány informace vztahující se k řešení jeho situace; získává nové vědomosti a dovednosti.

Klient musí s odborníkem spolupracovat, aby pro něj měla profesionální pomoc přínos. Musí si být vědom svého problému, kriticky nahlížet na své rezervy a zároveň být otevřen změně, dále záleží na kompetencích odborníka, zda je schopný mu s danou situací pomoci. Problém je třeba zmírňovat či odstraňovat po částech. Je také důležité, aby byl klient nakloněn rozvoji svých osobnostních vlastností a práci na své emoční stabilitě. Intervence nemá pouze sloužit k řešení krizových situací, ale i k nácviku dovedností potřebných pro zvýšení šancí na trhu práce. Programy zaměřené na pomoc nezaměstnaným kombinují všechny uvedené formy pomoci. Nejčastěji jsou realizovány následující aktivity:⁷⁸

- reálný náhled na své cíle, zamyšlení se nad perspektivou zaměstnavatele při výběru zaměstnance
- posilování sebedůvěry
- pomoc s vyhledáváním a vytvářením sítě kontaktů
- vnímání svých zájmů z hlediska výběru vhodného zaměstnání
- pomoc se zvládnutím neúspěchu v případě nepřijetí

3.3.3 Marienthal

Rádi bychom zmínili jeden z prvních výzkumů, který se odehrál ve třicátých letech dvacátého století, kdy byl zkoumán život obyvatel v rakouské vesnici Marienthal. Výzkum zmiňujeme kvůli jeho významnému vlivu a nadčasovosti pro výzkumy další. Autory jsou statistik a psycholog Paul Lazarsfeld, psychologka Marie Jahodová a právník a statistik Hans Zeisel. Většina obyvatel pracovala až do velké hospodářské krize v továrně na zpracování lnu, jejíž činnost byla zastavena v roce 1929. V důsledku toho se obyvatelé náhle ocitli nedobrovolně bez práce – mnozí nebyli schopni nalézt nové zaměstnání, někteří naopak situaci vyřešili přestěhováním se za prací do jiné oblasti. Výzkumníci si stanovili za cíl provedení komplexní analýzy psychosociálních následků dlouhodobé nezaměstnanosti pro rodiny a společenství v Marienthalu. Pro získání co nejpřesnějších dat se dokonce rozhodli

⁷⁸ tamtéž.

přestěhovat do vesnice po dobu výzkumu, nesměli však působit pouze jako vnější pozorovatelé, zapojili se tedy do života místních obyvatel vykonáváním nějaké prospěšné činnosti. Například byl spuštěn projekt, jehož cílem bylo poskytnout bezplatné oblečení dotčeným obyvatelům prostřednictvím soukromých sbírek probíhajících ve Vídni, díky nimž se nashromáždilo až dvě stě kusů oblečení. Výzkumníci v Marienthalu nakonec strávili celých 120 pracovních dní a sběr dat probíhal přibližně od konce roku 1931 do poloviny roku 1932.⁷⁹

Bylo zkoumáno 478 rodin, dohromady tedy 1486 osob (z toho 712 mužů a 774 žen), o každém členu se vedla detailní dokumentace, a zároveň si každá rodina vedla deník. Přibližně 75 % rodin přežívalo díky podpoře v nezaměstnanosti. Rodin s alespoň jedním pracujícím členem v domácnosti bylo dohromady 93. Pro výzkumníky byly důležité postoje k nezaměstnanosti a důsledky nezaměstnanosti. Snažili se například zjistit, jaká byla první reakce na nezaměstnanost, jaké úsilí jedinec vyvinul pro získání nové práce, jaký je dopad na tělesný stav obyvatelstva, a další.⁸⁰

Rodiny dle reakce na náhlou nezaměstnanost lze rozdělit do čtyř kategorií:⁸¹

- rezignované
- zoufalé
- apatické
- nezlomené

Nezlomených rodin bylo dohromady 23 %. Jednalo se o jedinou kategorii, kde lidé neztráceli naději a aktivně hledali novou práci, dokonce byli schopni plánovat i budoucnost. Ostatní skupiny provázela absence jakéhokoli úsilí při hledání nového zaměstnání, depresivní stavy, zoufalství, neschopnost smysluplným způsobem trávit volný čas, a převážně pasivní přístup ke své situaci.⁸²

Celkově můžeme říci, že si nakonec většina obyvatel na novou situaci zvykla, což se projevilo pasivní rezignací. Vytratilo se plánování a představy o lepší budoucnosti. Lidé

⁷⁹ JAHODA, Marie; LAZARSELD, Paul Felix a ZEISEL, Hans. *Marienthal: sociografie komunity nezaměstnaných*. Poprvé v češtině. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

⁸⁰ tamtéž.

⁸¹ tamtéž.

⁸² tamtéž.

upadli do dluhů, někteří se však dokázali omezit, naučili se žít skromněji a vystačit s málem. Situaci snášeli nejhůře ti, kterým se před hospodářskou krizí dařilo dobře a měli velké plány do budoucnosti – bylo pro ně obtížné si připustit ten obrovský rozdíl mezi minulostí a současností. Jak již bylo řečeno, většina rodin vzdala veškeré úsilí o zlepšení situace, společenský život v podstatě přestal existovat, a lidem chyběl stimul ke konání jakékoliv aktivity ve volném čase.⁸³

⁸³ tamtéž.

4 Praktická část

V rámci naší bakalářské práce jsme se rozhodli pro kvantitativní výzkum, sběr dat probíhal dotazníkovým šetřením. Se zprostředkováním dotazníků uchazečům i zájemcům o zaměstnání pomohly vybrané úřady práce ve Středočeském kraji; klienti vyplňovali tištěné dotazníky při pravidelných skupinových setkáních. Úřady práce zamítly možnost vyplňování dotazníků prostřednictvím elektronického formuláře z důvodu ochrany osobních údajů klientů.

Považujeme za důležité zmínit rozdíl mezi uchazeči a zájemci o zaměstnání. Do evidence uchazečů o zaměstnání mohou být zařazeny fyzické osoby, které zaměstnání nemají a potřebují pomoc pracoviště Úřadu práce ČR se zprostředkováním vhodného zaměstnání.⁸⁴ Zájemci o zaměstnání jsou rovněž fyzické osoby, které však na rozdíl od uchazečů jsou zaměstnány nebo jsou ohroženy ztrátou práce, a služby Úřadu práce ČR vyhledaly z důvodu pomoci s nalezením nové vhodné práce.⁸⁵

Všichni respondenti byli seznámeni se skutečností, že dotazník je anonymní a získaná data poslouží k vypracování této bakalářské práce. Sběr dat probíhal od září 2023 do prosince 2023, výzkumu se celkem zúčastnilo 93 respondentů. Dotazník byl určen všem osobám, které v době sběru byly nezaměstnané nebo nezaměstnanost zažily alespoň v minulosti. Dotazník, jehož plnou podobu lze nalézt v příloze, obsahoval celkem 29 otázek povinných i nepovinných, a jeho cílem bylo zachytit osobní prožívání daného jedince v období nezaměstnanosti. Jádrem dotazníku byly otázky zaměřené právě na psychické a sociální dopady.

Následující kapitola je tedy primárně věnována dotazníkovému šetření, a o něco později se zaměříme na hypotézy, které se pokusíme s pomocí Chí-kvadrát testu zamítnout či nikoliv. Hypotéz je celkem šest a jsou zaměřeny na závislost mezi dvěma proměnnými, jejichž povaha může být psychologického, sociálního či ekonomického rázu.

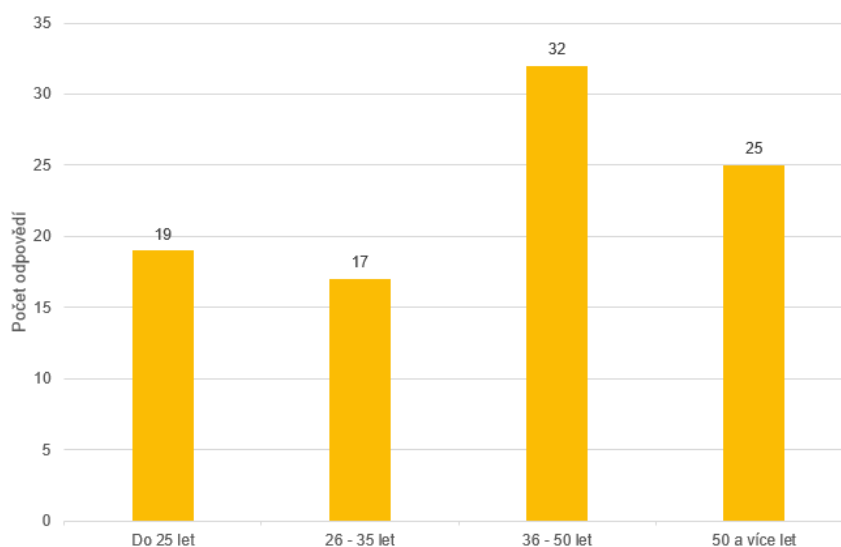
⁸⁴ MPSV. *Evidence uchazečů o zaměstnání a podpora v nezaměstnanosti*. [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/evidence-uchazecu-o-zamestnani-a-podpora-v-nezamestnanosti>.

⁸⁵ ÚŘAD PRÁCE ČR. *Žádat o práci je možné na kterémkoli kontaktním pracovišti ÚP ČR, bez ohledu na trvalé bydliště*. [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zadat-o-praci-je-mozne-na-kteremkoliv-kontaktnim-pracovisti-up-cr>

5 Výsledky šetření

5.1 Dotazníkové šetření

1. Otázka – Váš věk:

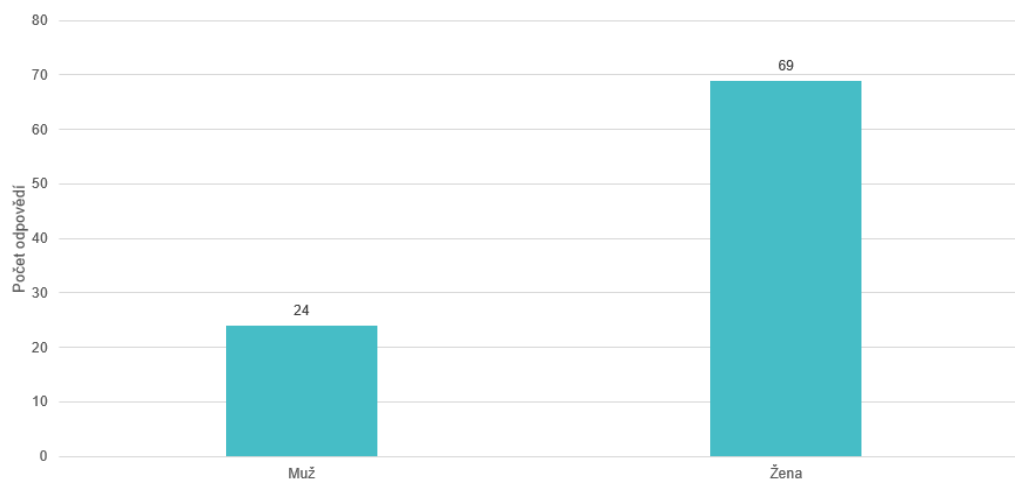

Graf. 6 – Váš věk

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti byli na základě věku rozděleni do čtyř skupin, nejpočetnější skupinou byla kategorie ve věku 36-50 let (34,4 %), zatímco nejméně zastoupenou skupinou byla kategorie ve věku 26-35 let (18,28 %).

2. Otázka – Vaše pohlaví:

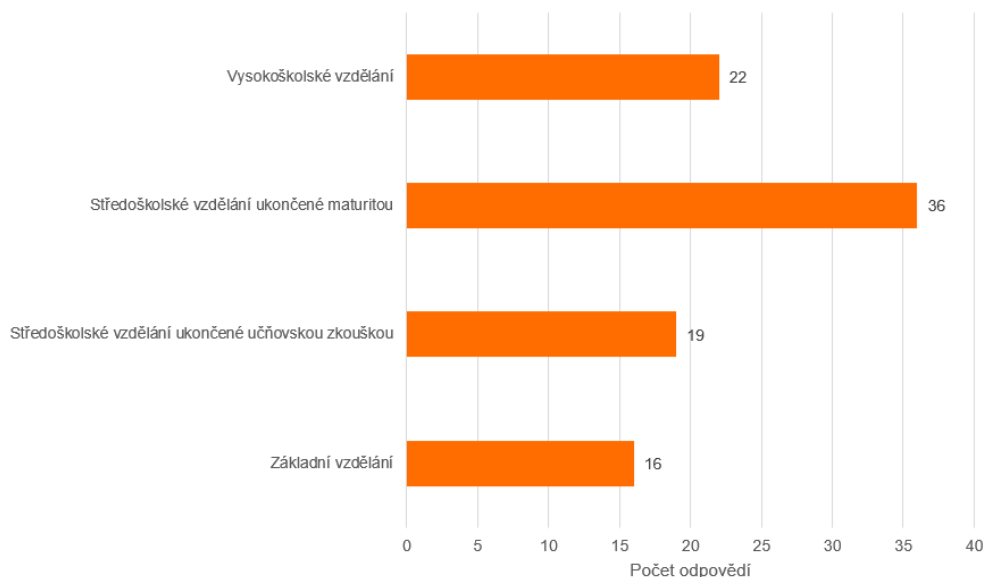

Graf. 7 – Vaše pohlaví, zdroj: vlastní zpracování

Zdroj: vlastní zpracování

Výzkumu jednoznačně dominovaly ženy – dohromady se zúčastnilo 69 žen (74,2 %) a 24 mužů (25,8 %).

3. Otázka – Vaše vzdělání:

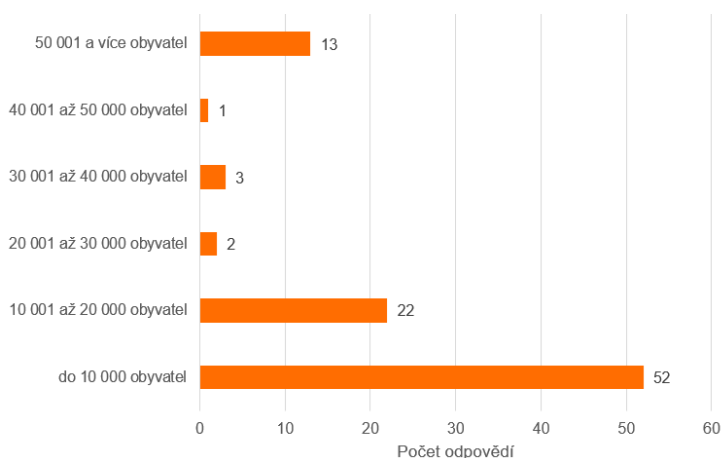

Graf. 8 – Vaše vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

Rovněž jsme zkoumali vzdělání našich respondentů. Největší skupinou je skupina osob se středoškolským vzděláním ukončeným maturitní zkouškou (38,7 %), následují osoby s ukončeným vysokoškolským vzděláním (23,66 %), dále osoby se středoškolským vzděláním ukončeným učňovskou zkouškou (20,43 %) a na konec nejméně zastoupenou skupinu tvoří lidé se základním vzděláním (17,2 %).

4. Otázka – Počet obyvatel v obci, ve které bydlíte:

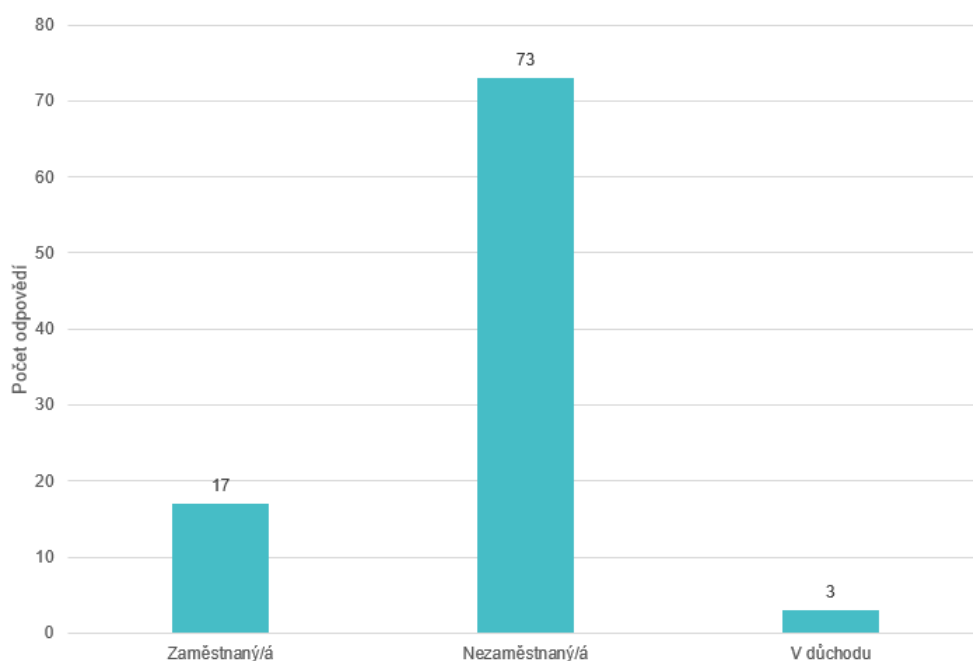

Graf. 9 – Počet obyvatel v obci

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů pocházela z obcí se menším počtem obyvatel. Až 52 respondentů pocházelo z obcí s počtem obyvatel do 10 000 tisíc (55,91 %), hned na druhém místě se umístila skupina spadající do kategorie obce s počtem obyvatel 10 001 – 20 000 (23,66 %). Respondentů pocházejících z obce s počtem vyšším než 50 001 obyvatel bylo celkem 13 (13,98 %). Nejméně respondentů lze nalézt v kategoriích od 20 001 až 50 000 obyvatel v obci (6,45 %).

5. Otázka – Vaše současná situace:

Graf. 10 – Vaše současná situace

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů byla v období sběru dat nezaměstnaná (78,49 %). V případě zaměstnaných osob (18,28 %) se jedná právě o zájemce o zaměstnání (hledají nové zaměstnání nebo jsou ohroženi ztrátou zaměstnání) a zároveň někdy v minulosti nezaměstnanost zažili, tudíž mohou reflektovat své prožívání. Nejméně početnou skupinou jsou osoby v důchodu, které stále mají aktivní snahu o nalezení zaměstnání (3,22 %).

6. Otázka – Jakým způsobem hledáte zaměstnání:

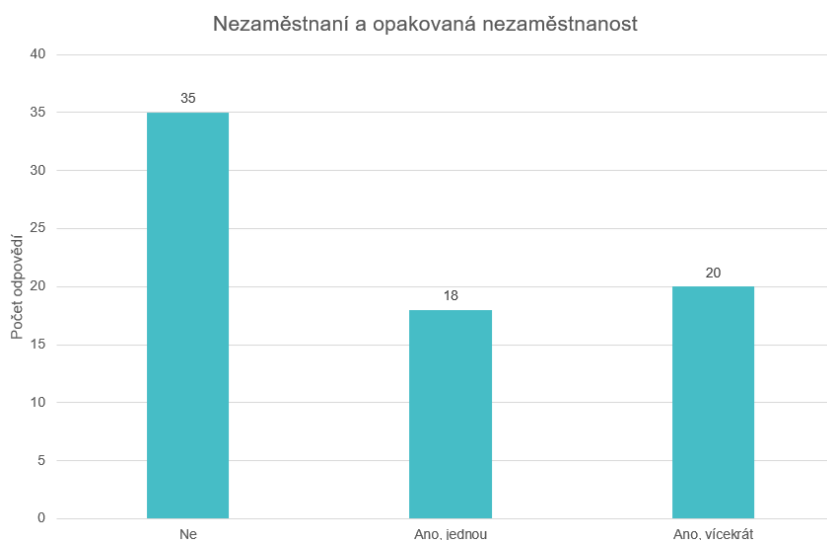
Způsob hledání	Počet odpovědí
Agentury	1
Internet, agentury, přímé oslovení dané společnosti	2
Internet, přímé oslovení dané společnosti	1
Internet, přímé oslovení společnosti	1
Internet, tisk	1
Internet, tisk, přímé oslovení společnosti	1
Internet, ÚP ČR	28
Internet, ÚP ČR, Agentury	1
Internet, ÚP ČR, přímé oslovení dané společnosti	2
Internet, ÚP ČR, tisk, přímé oslovení dané společnosti	1
Internet, ÚP ČR, s pomocí známých	1
Internetové portály zprostředkující nabídku práce	20
Kombinace všech uvedených	5
Přímé oslovení dané společnosti	5
Připravuji se na podnikání	1
ÚP ČR, přímé oslovení dané společnosti	4
Úřad práce ČR	18
Celkový součet	93

Tabulka 1 – Jakým způsobem hledáte zaměstnání

Zdroj: vlastní zpracování

Účastníci nejčastěji hledají novou práci na internetu a prostřednictvím služeb Úřadu práce ČR.

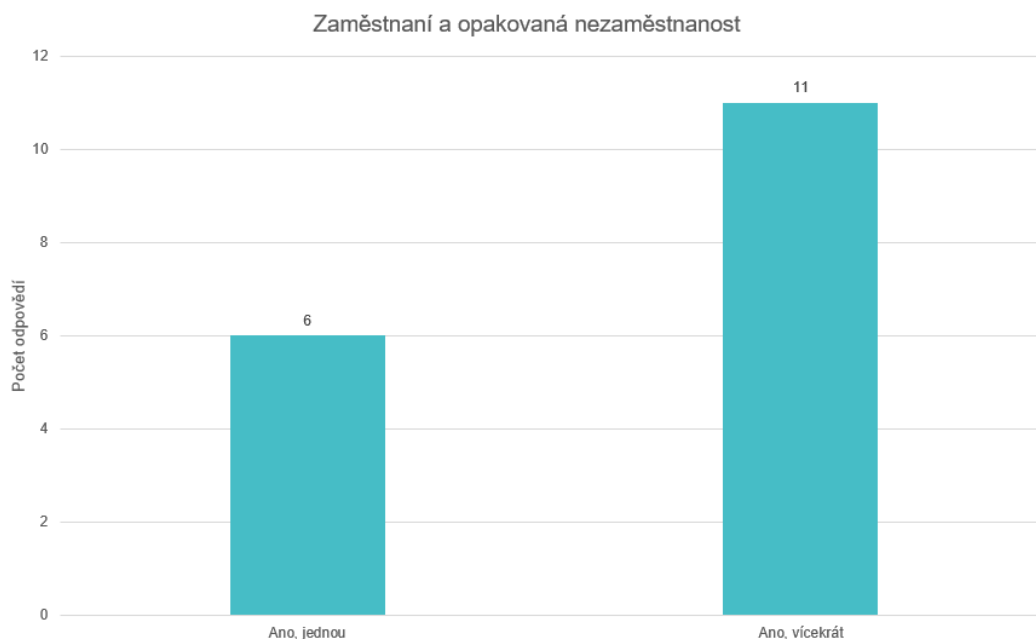
7. Otázka – Byl/a jste v minulosti nezaměstnaný/á?

Graf. 11 – Nezaměstnaní a opakovaná nezaměstnanost

Zdroj: vlastní zpracování

Nejprve se podíváme na současně nezaměstnané a jejich zkušenost s opakovanou nezaměstnaností. Z grafu můžeme vyzorovat, že většina současně nezaměstnaných nezaměstnanost v minulosti nezažila (47,95 %). Opakovaně se s nezaměstnaností v minulosti setkalo 20 osob (27,39 %) a pouze jednou ji v minulosti zažilo 18 osob (24,66 %).

Graf. 12 – Zaměstnaní a opakovaná nezaměstnanost

Zdroj: vlastní zpracování

U zaměstnaných respondentů jsme již zmínili, že všichni nezaměstnanost zažili alespoň v minulosti. Graf nám ukazuje rozdělení na ty, kteří nezaměstnanost zažili pouze jednou (35,3 %) a ty kteří ji zažili opakovaně (64,7 %).

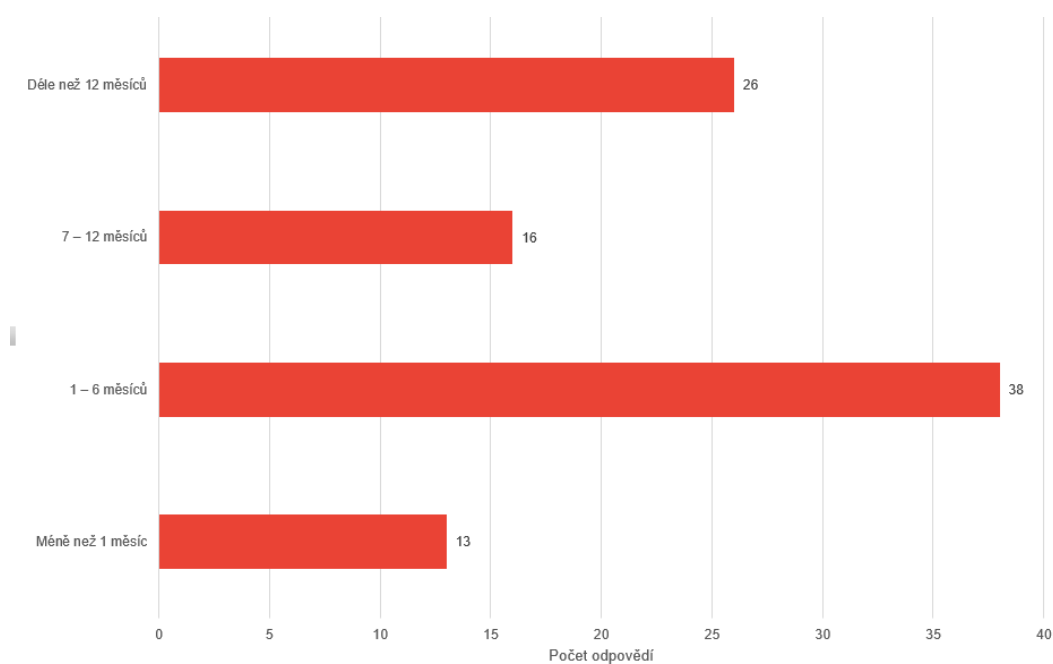

Graf. 13 – Osoby v důchodu a opakovaná nezaměstnanost

Zdroj: vlastní zpracování

Rovněž všechny osoby v důchodu zažily v minulosti nezaměstnanost, 2 osoby pouze jednou (66,67 %) a 1 osoba opakovaně (33,33 %).

8. Otázka – Jak dlouho jste byl/a nejdéle nezaměstnaný/á?

Graf. 14 – Délka nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

Účastníci výzkumu byli dotazováni, jakou zažili nejdélší nezaměstnanost. Dlouhodobou nezaměstnanost (období delší než jeden rok) zažilo 26 osob (27,96 %), druhé nejdélší období 7-12 měsíců postihlo 16 osob (17,2 %). Nejzastoupenější skupinou však byli ti, kteří zažili nezaměstnanost v rozmezí 1-6 měsíců (40,86 %) a naopak nejméně osob zažilo nezaměstnanost kratší než 1 měsíc (13,98 %).

9. Otázka – Jaký je/byl důvod Vaší nezaměstnanosti?

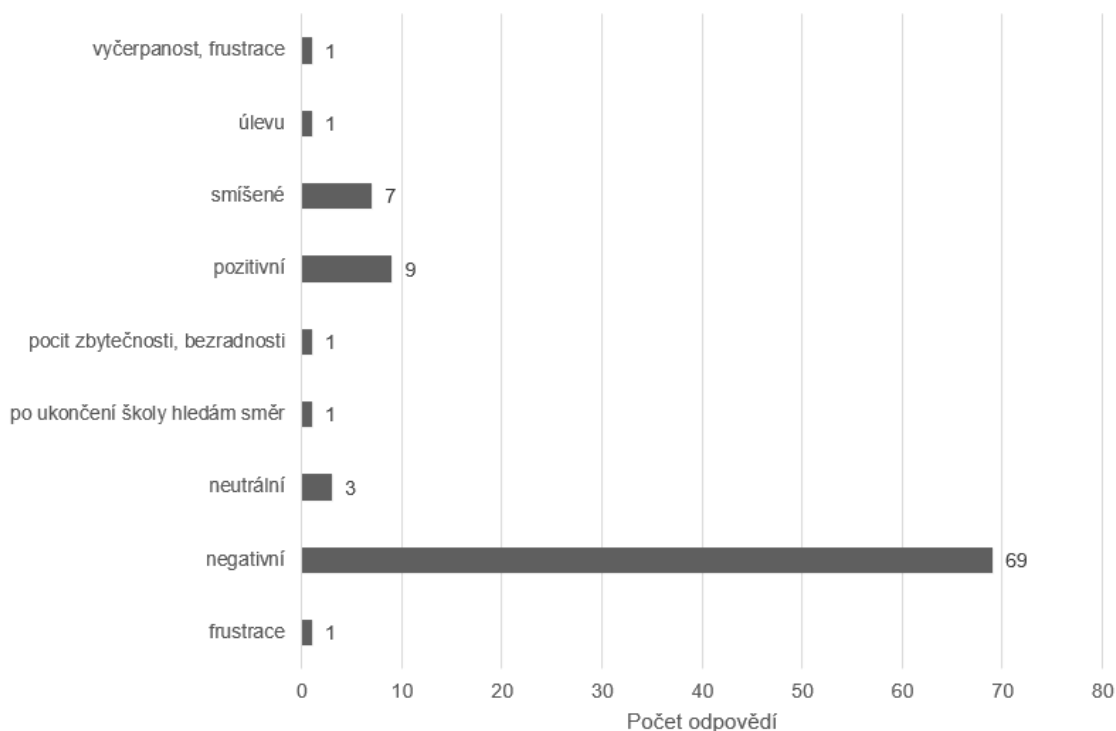
Důvod	Počet odpovědí
Absolventa bez praxe v oboru nikdo nechtěl zaměstnat	1
Byla jsem po mateřské	1
Dálkové studium	1
Důchodce	3
Hledání práce po ukončení studia	2
Invalidita	5
Mám roční dítě	1
Nadbytečnost	15
Nadbytečnost, invalidita	1
Nebyla nalezena volná práce, nyní po 2. Péče o dítě, hůře se shání práce od 7:00-15:00	1
Nedostatek praxe/zkušeností	1
Nemoc z povolání	1
Nenašla jsem si práci po studiu	1
Nepřijetí dítěte do školky	1
Neshody s nadřízeným či kolegy	7
Neshody s nadřízeným či kolegy, zdravotní problémy	1
Nutnost nové práce po skončení rodičovské dovolené	1
Odvolání z funkce	1
Po maturitě - úraz nohy	1
Po skončení studia	1
Před pomocí ÚP jsem byla ve výkonu trestu	1
Rodinný stav	1
Skončení smlouvy na dobu určitou	19
Skončil jsem školu	1
Studium	1
Ukončení praxe	1
Ukončení vš	1
Ukončení vzdělání	1
Vlastní žádost	13
Vlastní žádost, skončení smlouvy na dobu určitou	1
Zánik společnosti	4
Zařazení do kategorie "péče o děti do 15 let"	1
Zdravotní problémy	1
Celkový součet	93

Tabulka 2 – Důvod nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

U této otázky si mohli respondenti vybrat odpověď z několika možností nebo uvést konkrétní důvod do příslušné kolonky.

10. Otázka – Jaké emoce jste pocíval/a při ztrátě zaměstnání?

Graf. 15 – Emoce při ztrátě zaměstnání

Zdroj: vlastní zpracování

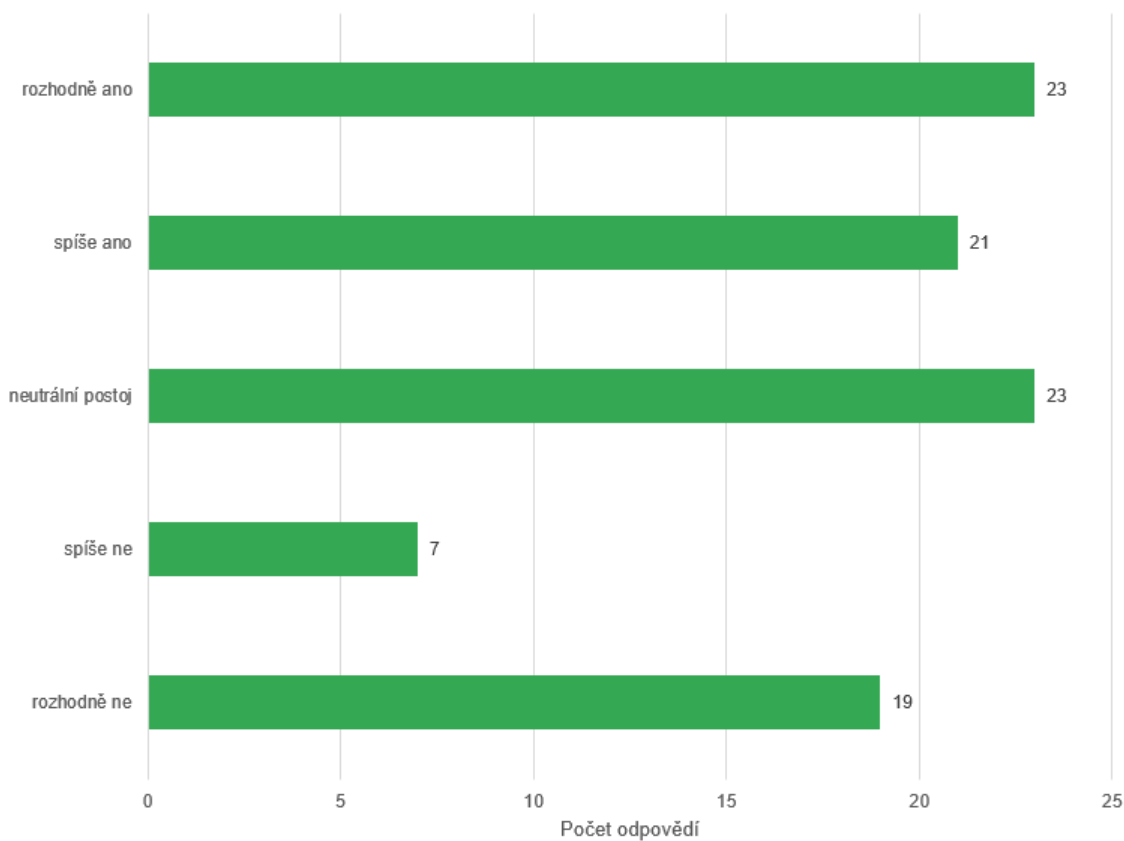
V otázce zaměřené na prvotní emoční prožívání při ztrátě zaměstnání jsme získali různorodé odpovědi. Respondenti měli možnost zvolit mezi odpověďmi „negativní“, „pozitivní“ či „jiné“. U volby „jiné“ mohly zkoumané osoby upřesnit odpověď dle svého uvážení. Z grafu je však poměrně jasné, že negativní emoce jasně převažovaly.

5.1.1 Série dotazů zaměřených na psychické prožívání jedince

Následující série otázek byla zaměřena na intenzitu prožívání psychických dopadů v období nezaměstnanosti. Respondenti volili vždy míru intenzity na stupnici od 1 do 5. Zde je vysvětlení jednotlivých stupňů:

- 1 = rozhodně ne
- 2 = spíše ne
- 3 = neutrální postoj
- 4 = spíše ano
- 5 = rozhodně ano

1. Otázka – Pociťujete úzkostné stavy v důsledku nezaměstnanosti?

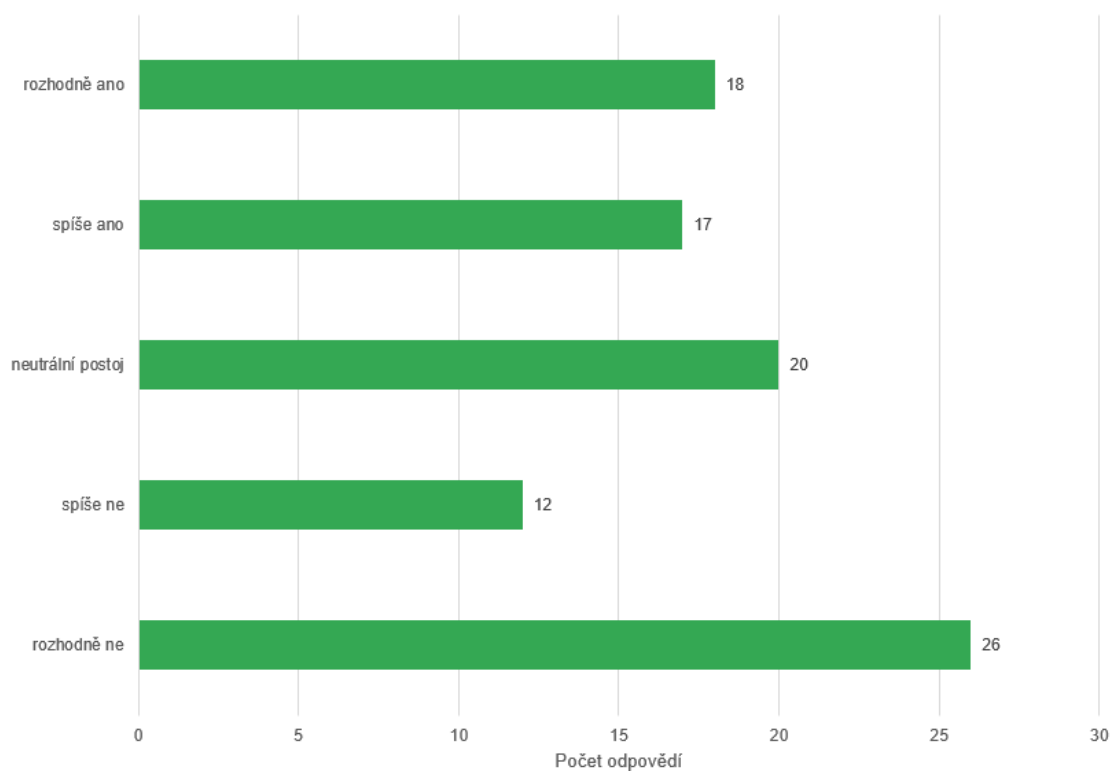

Graf. 16 – Úzkostné stavy

Zdroj: vlastní zpracování

Velká část respondentů pociťovala úzkostné stavy (47,31 %), 23 osob (24,73 %) nezaznamenalo významné úzkostné stavy, zbytek postihla úzkost zřídka či vůbec.

2. Otázka – Pociťujete depresivní stavy v důsledku nezaměstnanosti?

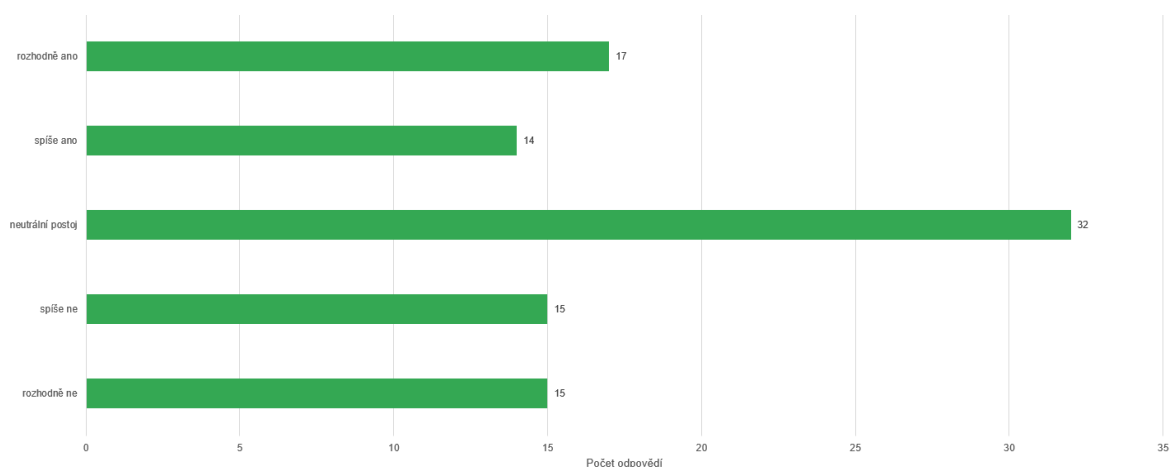

Graf. 17 – Depresivní stavy

Zdroj: vlastní zpracování

S depresí se setkala 35 osob (37,63 %), avšak až 38 (40,86 %) osob nepocítlo výskyt deprese v důsledku nezaměstnanosti téměř žádný.

3. Otázka – Cítíte se často smutný/á v důsledku nezaměstnanosti?

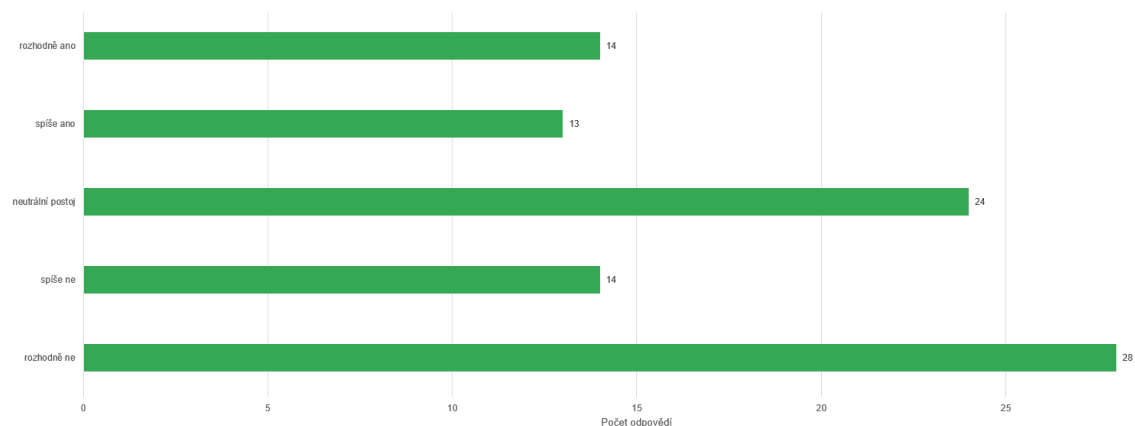

Graf. 18 – Pocity smutku

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka zkoumající smutek navazuje na předchozí dotaz zaměřený na depresi. Pocity smutku vyvolané ztrátou práce zaznamenalo 31 osob (33,33 %), naopak 30 (32,26 %) se smutkem téměř nesetkalo. Zbylí respondenti si vyloženě neuvědomují výskyt smutku.

4. Otázka – Prožíváte pocity nudy a apatie v důsledku nezaměstnanosti?

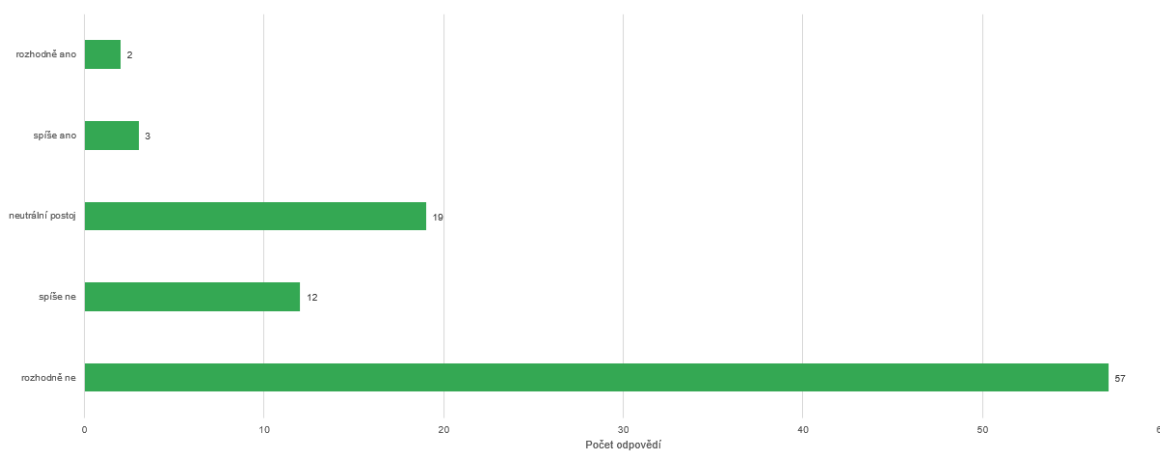

Graf. 19 – Pocity nudy a apatie

Zdroj: vlastní zpracování

Pocity nudy a apatie nepocítilo až 44 osob (45,16 %) a 24 osob (25,8 %) nezaznamenalo v této oblasti výraznější změnu. Zbytek (29,04 %) nárůst pocitu nudy a apatie zažíval.

5. Otázka – Jste častěji agresivní v důsledku nezaměstnanosti?

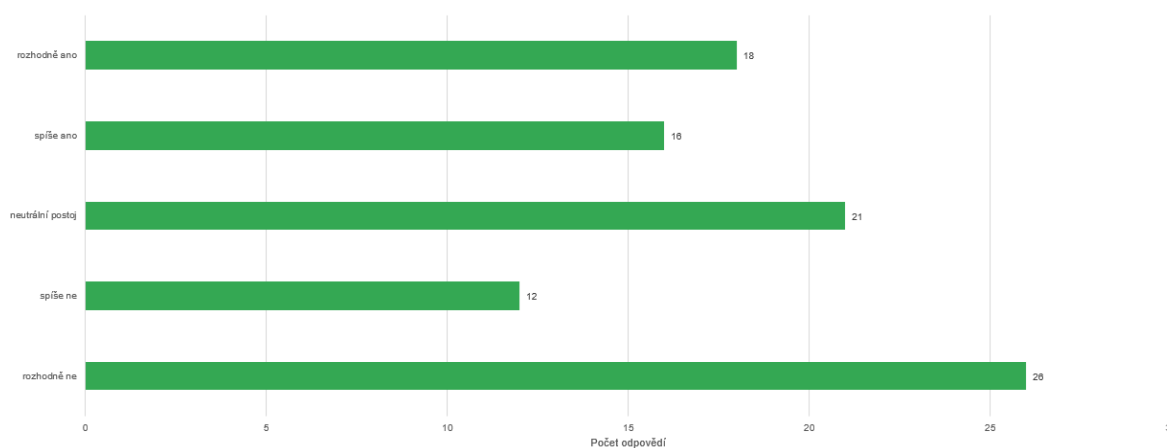

Graf. 20 – Agresivní stavy

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů nezaznamenala nárůst agrese v závislosti na ztrátu zaměstnání.

6. Otázka – Připadáte si zbytečný/á v důsledku nezaměstnanosti?

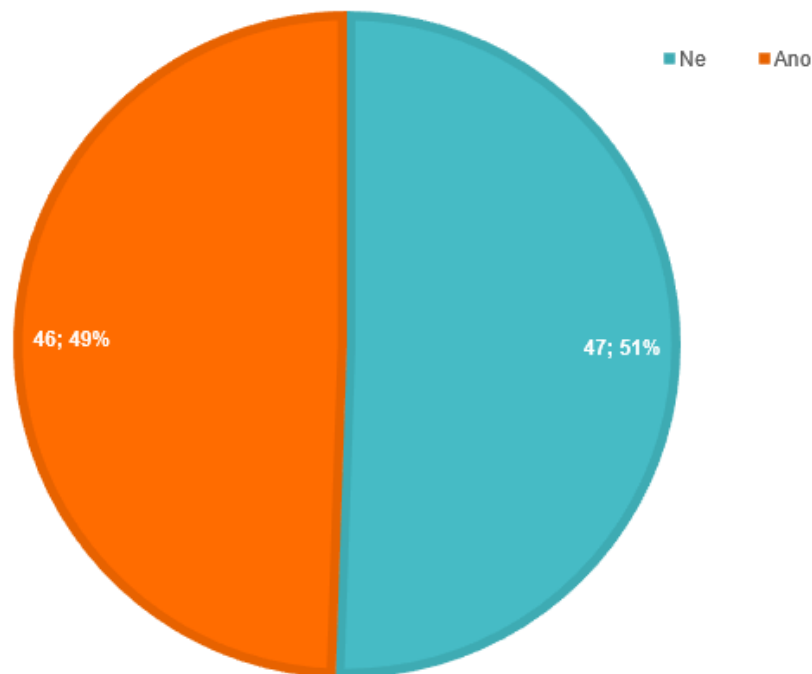

Graf. 21 – Pocity zbytečnosti

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem 34 (36,56 %) osob si připadalo zbytečných, naopak 38 respondentů (40,86 %) tyto pocity netížily.

7. Otázka – Využil/a jste nějakou formu pomoci či podpory v období nezaměstnanosti?

Graf. 22 – Formy pomoci či podpory

Zdroj: vlastní zpracování

Přibližně polovina respondentů uvádí, že využila nějaké formy pomoci. V tabulce níže lze nahlédnout, o jaké formy pomoci šlo (otázka zaměřená na druhy pomoci byla nepovinná, tudíž je počet respondentů nižší než celkový).

Forma pomoci	Počet osob
Finanční podpora	19
Jazykové kurzy	3
Jazykové kurzy, Finanční podpora	1
Podpůrné skupiny, Finanční podpora	1
Podpůrné skupiny, Sociální poradenství, Finanční podpora	1
Psychologická/terapeutická pomoc, Jazykové kurzy	1
Psychologická/terapeutická pomoc, Rekvalifikační kurzy, Finanční podpora	1
Rekvalifikační kurzy	9
Rekvalifikační kurzy, Finanční podpora	5
Sociální poradenství	2
Sociální poradenství, Finanční podpora	1
Celkový součet	44

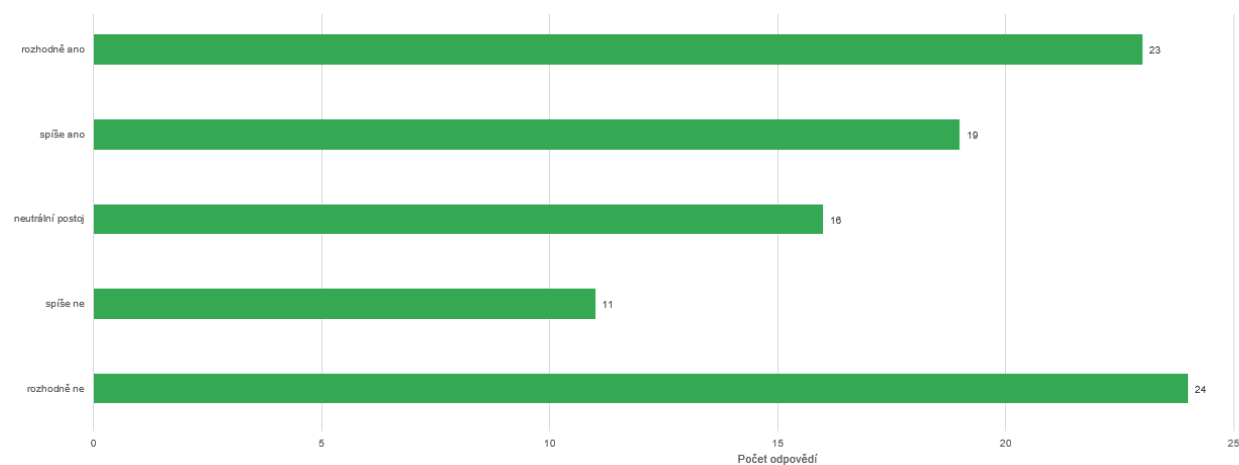
Tabulka 3 – Formy pomoci

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.2 Série dotazů zaměřených na sociální dopady

Stejně jako u dotazů zaměřených na psychologickou stránku i zde účastníci výzkumu volili intenzitu daného prožívání na stupnici od 1 do 5.

1. Otázka – Pociťujete zhoršení Vaší životní úrovně v důsledku nezaměstnanosti?

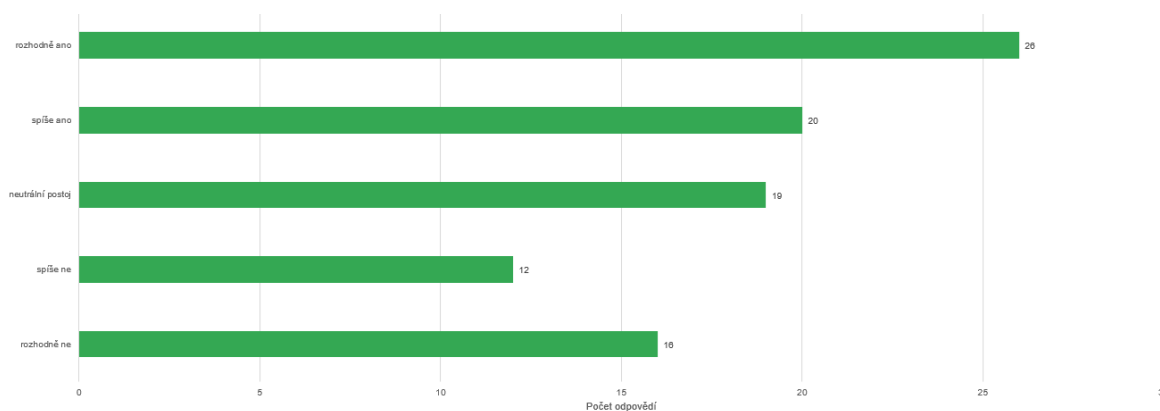

Graf. 23 – Životní úroveň

Zdroj: vlastní zpracování

Až 42 účastníků (45,16 %) zaznamenalo zhoršení své životní úrovně, zatímco 35 osob (37,63 %) uvedlo, že se ztrátou zaměstnání se jejich životní úroveň příliš či vůbec nezhoršila.

2. Otázka – Chybí Vám pocit účinnosti a smysluplnosti v práci?

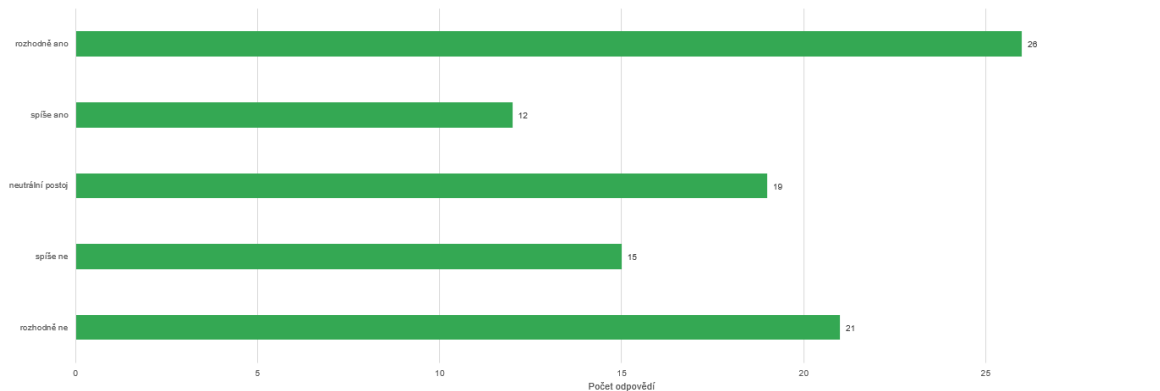

Graf. 24 – Pocit účinnosti a smysluplnosti v práci

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř polovině respondentů (49,46 %) chybí pocit účinnosti a smysluplnosti v práci, s opačnou zkušeností se setkala 38 osob (40,86 %).

3. Otázka – Ztrátou zaměstnání jste získal/a více volného času. Využíváte ho takovým způsobem, jakým byste chtěl/a?

Graf. 25 – Volný čas

Zdroj: vlastní zpracování

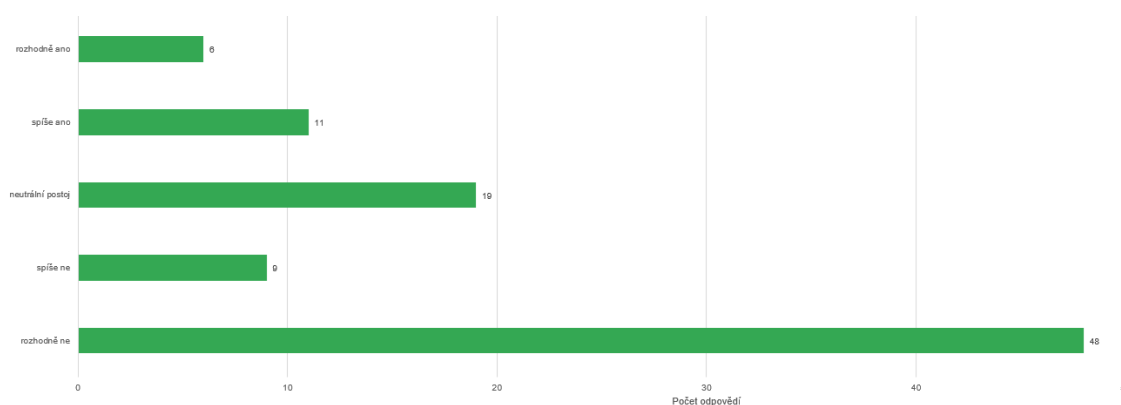
Z grafu lze vyčíst, že opět došlo k poměrně rovnoměrnému rozdělení – účastníků spokojených s využitím svého volného času bylo celkem 38 (40,86 %), jen o něco méně bylo těch nespokojených (38,7 %). Respondenti měli rovněž možnost uvést, jakým způsobem svůj volný čas trávili. V následující tabulce je k dispozici přehled aktivit – kvůli zachování autenticity jsme do textu respondentů nezasahovali.

Spíše nespokojení a celkově nespokojení	Spíše spokojení a celkově spokojení
hledáním práce a mrháním časem	domácí práce
hodně spím, čas trávím neefektivně	prací v domácnosti, na zahradě, koníčky
hledáním práce	péče o děti, dům, prarodiče, zahradu
s rodinou	vzdělávání se, koníčky
četba, turistika	geocaching, hlavně péče o dítě
péče o dítě při nástupu do školky	autoškola, hledání práce
hledání zaměstnání	procházka v přírodě
s rodinou	s rodinou
vaření, chov tibetských koz	péče o děti
telenovely, vaření	hledání brigád
starost o domácnost	hledání práce na internetu, starost o domácnost, hlídání dětí příbuzným
procházky v přírodě, jízda na kole	pes, netař, sport
péče o děti	péče o rodinu, rehabilitace, sebevzdělávání
se zvířaty	aktivní zahálka
hledám práci	aktivní činnost ve spolku (tělovýchova)
doma	dětem
pomáhání starším rodičům	s rodinou
věnuji se synům (3 a 7 let)	v přírodě: dlouhé procházky, fotím zajímavosti, ráda vařím; pečuji o kočky
věnuji se domácnosti	zahradu, příroda
péče o dítě se speciálními potřebami	pečuji o dceru
prokrastinace	domácí práce
péče o děti	péče o dítě, o rodiče
sledování TV, psaní	řešení zdravotního stavu
pobyty doma s přítelem	sport, cestování
	starost o dům, zahradu, děti
	čtení knihy; čas s dcerou; konečně se vyléčit v klidu
	seberozvoj, učení se nových jazyků
	úklid a zařizování domácnosti
	sporty, botanika
	koníčky (zájmy), práce na zahradě
	starám se o syna

Tabulka 4 – Volnočasové aktivity

Zdroj: vlastní zpracování

4. Otázka – Pociťujete zhoršení vztahů s rodinou v důsledku nezaměstnanosti?

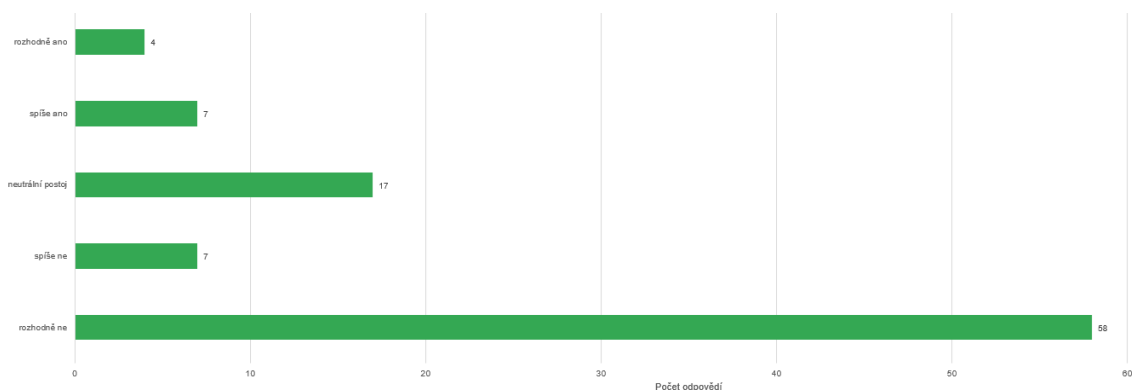

Graf. 26 – Vztahy v rodině

Zdroj: vlastní zpracování

Zde je jednoznačná převaha těch, kteří zhoršení vztahů s rodinou nezaznamenali (61,3 %). Pouhých 17 osob (18,28 %) zažilo alespoň částečné či úplné zhoršení.

5. Otázka – Pociťujete zhoršení vztahů s přáteli v důsledku nezaměstnanosti?

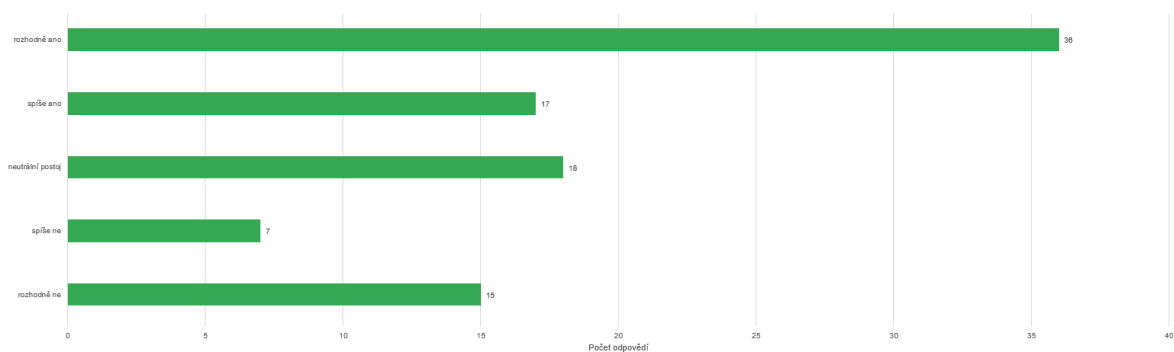

Graf. 27 – Vztahy s přáteli

Zdroj: vlastní zpracování

Obdobně dopadlo šetření u zhoršení vztahů s přáteli. Většina respondentů (69,9 %) uvedla, že ztráta práce neovlivnila jejich vztah s přáteli.

6. Otázka – Cítíte podporu Vašeho okolí např. rodiny v období nezaměstnanosti?

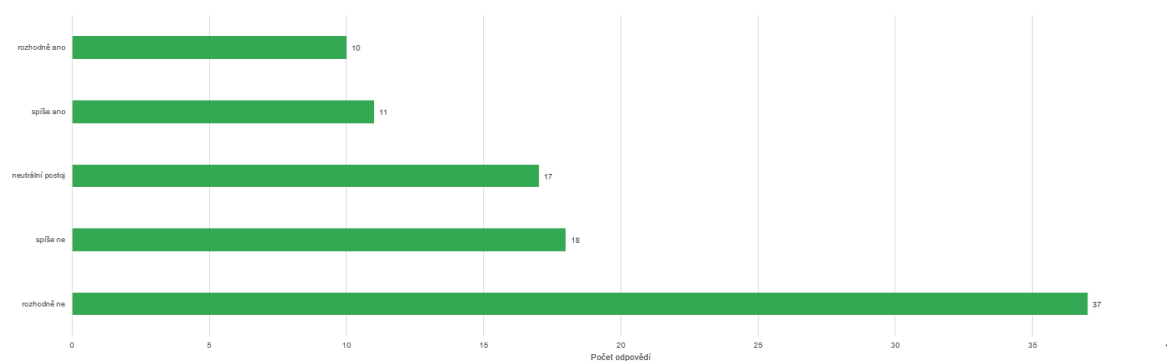

Graf. 28 – Podpora okolí

Zdroj: vlastní zpracování

Až 53 respondentů (56,99 %) cítí podporu od svého okolí, opačnou situaci je postiženo 22 osob (23,66 %).

7. Otázka – Připadáte si izolovaný/á okolím v důsledku nezaměstnanosti?

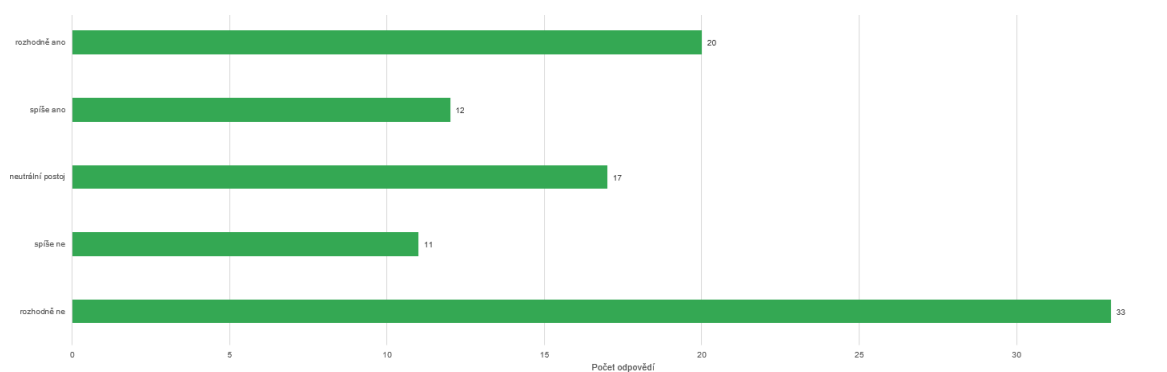

Graf. 29 – Pocity izolace

Zdroj: vlastní zpracování

Většina účastníků (59,14 %) uvedla, že nezažila izolaci okolím v důsledku nezaměstnanosti.

8. Otázka – Prožíváte pocity studu vůči rodině a okolí v důsledku nezaměstnanosti?

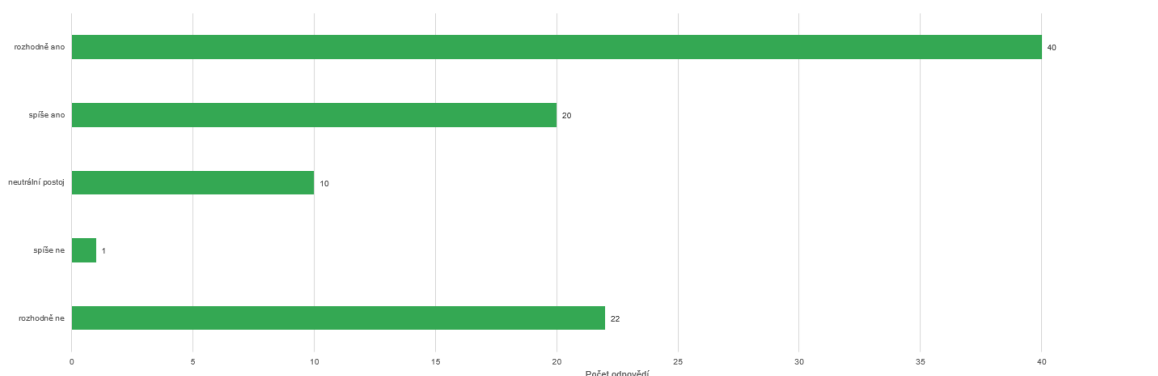

Graf. 30 – Pocity studu

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti spíše neprožívali či vůbec pocity studu vůči svému okolí (47,31 %).

9. Otázka – Pociťujete obavy při hledání nového zaměstnání?

Graf. 31 – Obavy z hledání nového zaměstnání

Zdroj: vlastní zpracování

Obavu z hledání nového zaměstnání měla většina respondentů (64,52 %). Účastníci mohli uvést, z čeho jejich obavy pramení – v tabulce níže jsou uvedeny jejich odpovědi.

O jaké obavy jde?
obavy, že nová práce bude nakonec ještě horší než ta, z které jsem odešel
obava z pohovoru
nemohu nabídnout dostatečné znalosti v oblasti nových IT technologií nebo cizích jazyků
obavy z pohovoru a následného odmítnutí
ztráta sebevědomí
že nic nenajdu
jestli vydržím v nové práci
obavy z možné ztráty zaměstnání, v současnosti mám stabilní práci, není však přiměřeně ohodnocena, ale nabídka možných míst je kvůli velice úzké specializaci mizivá a šance najít zaměstnání po případné ztrátě mizivá
nervozita
jestli budu schopna někdy pracovat a jestli budu práci zvládat, jsem ID
že nenajdu slušné zaměstnání
že nebudu dost dobrá
že nebudu mít práci.
že budu hledat dlouho
vhodná pracovní doba ke školkovému dítěti
že mě nevezmou v důsledku sluchové slabosti
jestli mě vezmou
zda mě přijmou do nového zaměstnání
že ze zdravotních důvodů budu dlouho nezaměstnaný
nemám čistý TR, dluhy, strach o to, že bude vše strženo z platu
aby mě vzali
že budu neúspěšná
pohovory
psychické – mám obavy se začleněním se do kolektivu

že nenajdu co hledám, nebo za nízkou mzdu
bojím se, že mě nikam přijmout nechťejí
pomluvy
nalezení vhodné, smysluplné práce
zda se mi podaří získat (odpovídající) zaměstnání; budu-li mít odpovídající znalosti, zkušenosti; začlenění
mám malé dítě – je častěji nemocné a vyžaduje neustálou péči; obava z toho, že starosti spojené s výchovou malého dítěte budou překážkou pro zaměstnavatele; obava z odmítnutí kvůli dítěti, přestože v minulosti jsem měla celkem dobrou praxi
dlouhé hledání vyhovujícího zaměstnání v oboru na 0,5 úvazek kvůli malým dětem
vzhledem k věku neuplatnění při hledání vhodného zaměstnání
z náročnosti zaměstnání
že si vyberu práci, kterou nezvládnou a odejdu s ostudou; dále nový kolektiv (sociální fobie)
zda ze zdravotních důvodů najdu zaměstnání
izolace, samota, ztráta partnera, odchod dítěte a jeho osamostatnění
jakožto matka samoživitelka mám největší strach z toho, že malé dítě, které bývá s nástupem do školky často nemocné, bude pro budoucího zaměstnavatele problém a práci dostane někdo bez závazků
pocit zbytečnosti a neschopnosti; být neužitečný společnosti
kombinace práce – děti (školka); v případě nemoci nemám hlídání
věk, odborná znalost
o to že se nedokážu postarat o dítě
že nic nenajdu; nejsem moc dobrá; nemám moc praxe; neumím pořádně AJ; nenajdu práci kvůli tomu, že mám děti
zda si najdu práci, a i když mě rodina podporuje finančně a psychicky, nechci jim být přítěží
obavy, že mě opět nepřijmou; byla jsem na několika pohovorech a zatím pořád nic; takhle už to je několik měsíců
nepotřebnost
že si nenajdu něco, co je pro mé kvality, že nemám potřebnou praxi
zda si najdu novou práci a konečně začnu vydělávat peníze
problémy se zdravím, abych si práci udržel
strach z neznámého
bojím se, že kvůli studiu neseženu práci

Tabulka 5 – O jaké obavy jde?

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Vyhodnocení hypotéz

Stanovili jsme si hypotézy, které se pokusíme zamítnout či nezamítnout s pomocí takzvaného **Chí-kvadrát testu** χ^2 . Cílem tohoto testu je zjistit, zda existuje závislost mezi dvěma proměnnými v rámci jedné populace.⁸⁶ Data byla vyhodnocena s pomocí software SAS, který mimo jiné slouží k tvorbě statistických analýz.

Nyní je třeba si vysvětlit několik pojmů, než se pustíme do samotného vyhodnocení hypotéz:

Hladina významnosti α : Lze ji definovat jako pravděpodobnost, že nulová hypotéza bude zamítnuta v případě, kdy zrovna platí. Kdyby k této situaci došlo, jednalo by se o maximální přípustnou chybu prvního řádu. V případě nezamítnutí neplatné nulové hypotézy hovoříme o chybě druhého řádu.⁸⁷

P-hodnota: Pan doktor Janáček uvádí: „...pravděpodobnost, že za platnosti nulové hypotézy naměříme data, která svědčí proti nulové hypotéze více než data, která jsme naměřili. Ekvivalentně lze p-hodnotu definovat jako nejmenší hladinu významnosti testu, při níž na daných datech ještě zamítneme nulovou hypotézu.“⁸⁸

Nulová hypotéza H_0 : „Předpoklad, který vyslovíme o určitém parametru či tvaru rozdělení pravděpodobnosti sledované náhodné veličiny...“⁸⁹ V případě Chí-kvadrát testu se u nulové hypotézy vždy předpokládá, že mezi dvěma proměnnými neexistuje závislost.

Alternativní hypotéza H_1 : Stojí naproti nulové hypotéze a popírá její platnost. Přijímáme ji v případě zamítnutí nulové hypotézy.⁹⁰

Nezamítnutí a zamítnutí hypotéz: Opět pracujeme s vysvětlením pana doktora Janáčka: „Logika jazyka říká, že nezamítnutí znamená pouze a jen nezamítnutí. O tom, jestli nulová hypotéza platí či ne a jestli alternativní hypotéza platí či ne, zde není žádná informace...“

⁸⁶ JANÁČEK, Julius. *Statistika jednoduše: průvodce světem statistiky*. Praha: Grada Publishing, 2022. s.106.

⁸⁷ tamtéž, s.46.

⁸⁸ tamtéž.

⁸⁹ NEUBAUER, Jiří; SEDLAČÍK, Marek a KŘÍŽ, Oldřich. *Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech*. 3., rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. s.196.

⁹⁰ KÁBA, Bohumil. *Statistika*. Vyd. 3. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2001.s.70-71.

zamítnutí znamená přímé vyvrácení nulové hypotézy, po kterém logicky přichází přijetí toho, co zbylo, tedy alternativní hypotézy.“⁹¹

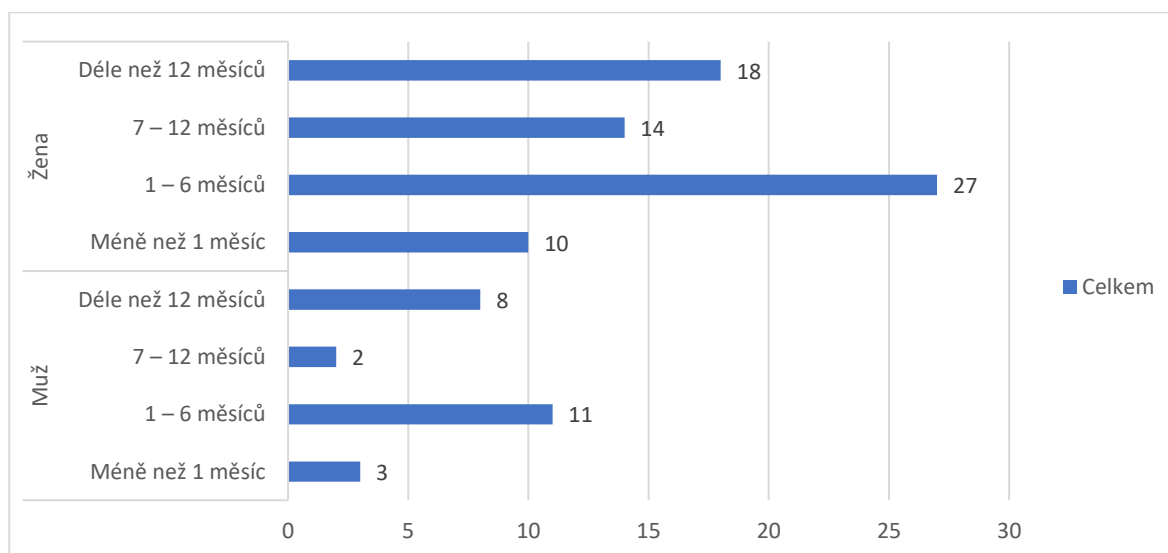
⁹¹ JANÁČEK, Julius. *Statistika jednoduše: průvodce světem statistiky*. Praha: Grada Publishing, 2022. s.44-45.

Hypotéza č.1:

H₀: Neexistuje závislost mezi pohlavím a délkou nezaměstnanosti

H₁: Existuje závislost mezi pohlavím a délkou nezaměstnanosti

V teoretické části jsme narazili na téma pohlaví v souvislosti na nezaměstnanosti, přišlo nám tedy příhodné se na něj alespoň u jedné hypotézy zaměřit. Hodnotíme souvislost mezi pohlavím a délkou nezaměstnanosti. Testová hodnota χ^2 nám vyšla 1,8861 a p-hodnota 0,3894. Kritická hodnota χ^2 rozdělení je však 5,991 dle tabulek pro druhý stupeň volnosti na hladině významnosti 0,05. Kritická hodnota je vyšší než testová hodnota, zároveň je hodnota p vyšší než α . Tyto výsledky zjednodušeně říkají, že nulovou hypotézu H₀ nelze zamítnout. Neexistuje tedy závislost mezi pohlavím a délkou nezaměstnanosti.

Graf. 32 – Pohlaví a délka nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	2	1.8861	0.3894
Likelihood Ratio Chi-Square	2	2.1123	0.3478
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	1.4761	0.2244
Phi Coefficient		0.1424	
Contingency Coefficient		0.1410	
Cramer's V		0.1424	

Sample Size = 93

Tabulka 6 – Statistická analýza k hypotéze číslo 1

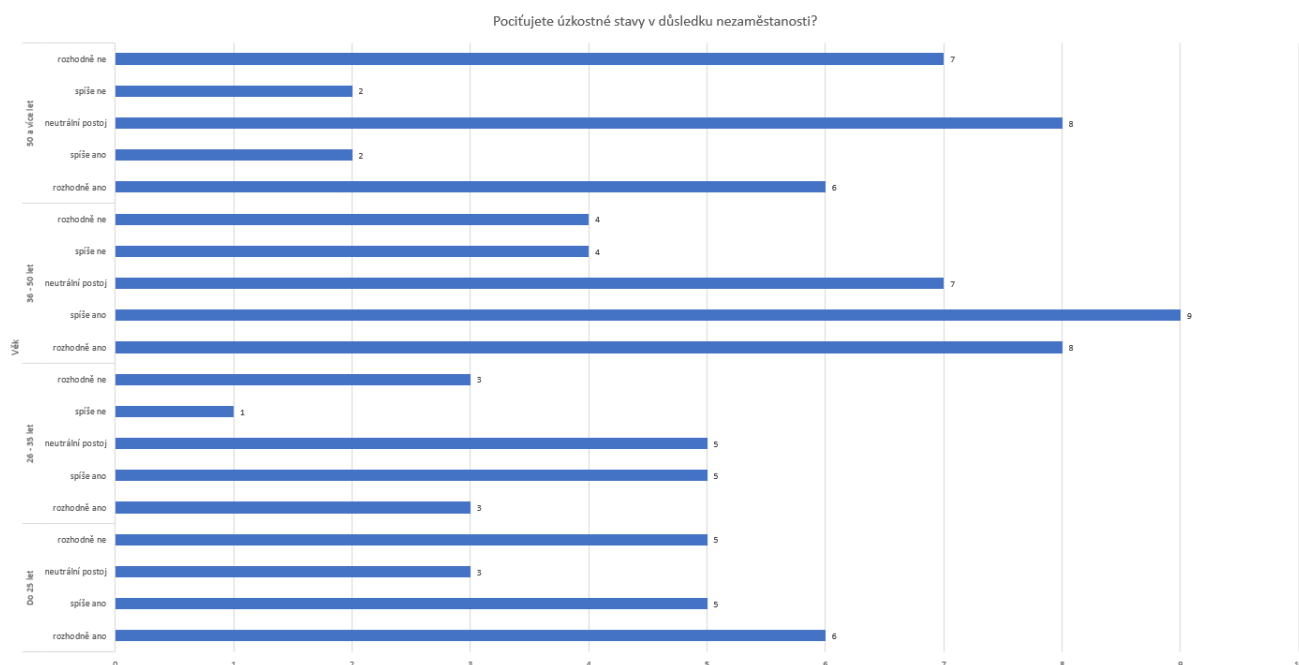
Zdroj: vlastní zpracování

Hypotéza č.2:

H₀: Neexistuje závislost mezi věkem a intenzitou úzkostných stavů

H₁: Existuje závislost mezi věkem a intenzitou úzkostných stavů

Opět si dovolíme odkázat na teoretickou část, v níž jsme zmínili, že věk hraje podstatnou roli při prožívání negativních psychických jevů. Pokusíme se proto srovnat závislost mezi věkem a intenzitou úzkostných stavů. V průběhu testování hypotézy nám testová hodnota χ^2 vyšla 3,2172 a p-hodnota 0,5222. Kritická hodnota χ^2 rozdělení je dle tabulek pro čtvrtý stupeň volnosti 9,488 na hladině významnosti 0,05. Kritická hodnota je i v tomto případě vyšší než testová hodnota, zároveň je hodnota p vyšší než α . Na základě těchto výsledků nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu, platí tedy H₀.

Graf. 33 – Věk a úzkostné stavy

Zdroj: vlastní zpracování

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	4	3.2172	0.5222
Likelihood Ratio Chi-Square	4	3.2818	0.5118
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	1.7952	0.1803
Phi Coefficient		0.1860	
Contingency Coefficient		0.1829	
Cramer's V		0.1315	

Sample Size = 93

Tabulka 7 – Statistická analýza k hypotéze číslo 2

Zdroj: vlastní zpracování

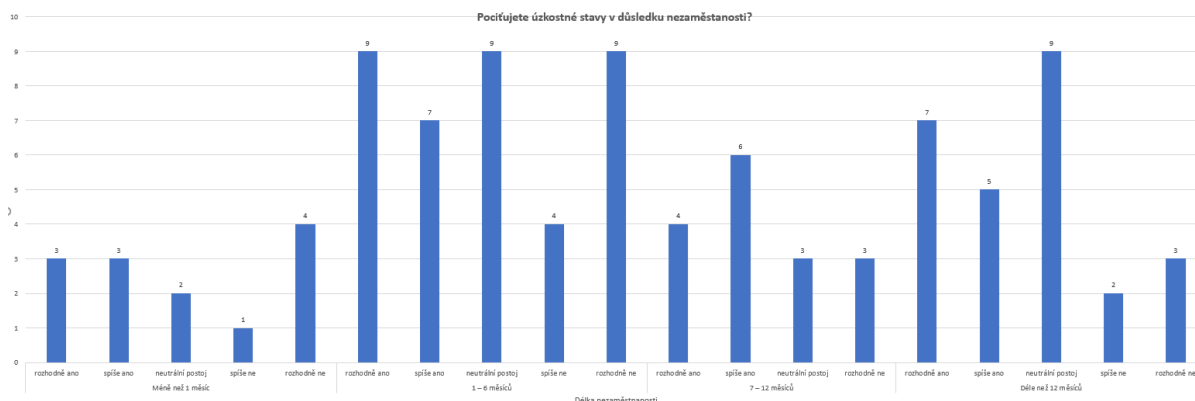
Hypotéza č.3:

H₀: Neexistuje závislost mezi délkou nezaměstnanosti a intenzitou úzkostných stavů

H₁: Existuje závislost mezi délkou nezaměstnanosti a intenzitou úzkostných stavů

Na chvíli se opět vrátíme k délce nezaměstnanosti, avšak tentokrát v návaznosti na úzkostné stavy. V kapitole věnované dlouhodobé nezaměstnanosti jsme se dozvěděli, že délka nezaměstnanosti prohlubuje negativní psychické stavy – čím déle trvá nezaměstnanost, tím větší negativní dopad má na jedince.

Testová hodnota přesto opět vyšla nižší (2,4189) než hodnota kritická (5,991) pro druhý stupeň volnosti na hladině významnosti 0,05. Nezamítáme nulovou hypotézu neboli tvrzení, že neexistuje vztah mezi délkou nezaměstnanosti a intenzitou úzkostných stavů. Zaměřili jsme se však pouze na jeden vybraný psychologický znak. Je možné, že bychom u jiných znaků zaměřených na psychologický dopad nulovou hypotézu zamítnout mohli.

Graf. 34 – Úzkostné stavy a délka nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	2	2.4189	0.2984
Likelihood Ratio Chi-Square	2	2.4041	0.3006
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	0.6503	0.4200
Phi Coefficient		0.1613	
Contingency Coefficient		0.1592	
Cramer's V		0.1613	

Sample Size = 93

Tabulka 8 – Statistická analýza k hypotéze číslo 3

Zdroj: vlastní zpracování

Hypotéza č.4:

H₀: Neexistuje závislost mezi zhoršením životní úrovně a intenzitou úzkostných stavů

H₁: Existuje závislost mezi zhoršením životní úrovně a intenzitou úzkostných stavů

V této hypotéze se zaměříme na všechny aspekty sociální, psychologické i ekonomické. Zkoumáme, zda existuje vztah mezi zhoršením životní úrovně (nižší finanční příjem a další) a úzkostnými stavy. Testová statistika tentokrát vyšla podstatně vyšší (15,3988) než kritická hodnota (5,991) pro druhý stupeň volnosti na hladině významnosti 0,05. Vyšší hodnota naznačuje, silnou vazbu mezi dvěma znaky. Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Zároveň můžeme konstatovat, že existuje závislost mezi dvěma proměnnými.

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	2	15.3988	0.0005
Likelihood Ratio Chi-Square	2	16.5535	0.0003
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	4.4183	0.0356
Phi Coefficient		0.4069	
Contingency Coefficient		0.3769	
Cramer's V		0.4069	

Sample Size = 93

Tabulka 9 – Statistická analýza k hypotéze číslo 4

Zdroj: vlastní zpracování

Hypotéza č.5:

H₀: Neexistuje závislost mezi zhoršením vztahů v rodině a pocitem zbytečnosti

H₁: Existuje závislost mezi zhoršením vztahů v rodině a pocitem zbytečnosti

Chtěli jsme zjistit, jestli existuje závislost mezi pocitem zbytečnosti a zhoršením vztahů v rodině v důsledku nezaměstnanosti. Na základě výsledků dotazníkového šetření jsme vyzorovali, že velká část uchazečů nezažila pocity zbytečnosti ani zhoršení vztahů v rodině. Zajímá nás, zda tyto dvě proměnné spolu nějakým způsobem souvisí.

Testová statistika vyšla 7,5785, je tedy vyšší než kritická hodnota 5,991 pro druhý stupeň volnosti na hladině významnosti 0,05. Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu, která tvrdí, že existuje závislost mezi dvěma znaky.

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	2	7.5785	0.0226
Likelihood Ratio Chi-Square	2	7.3669	0.0251
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	2.6552	0.1032
Phi Coefficient		0.2855	
Contingency Coefficient		0.2745	
Cramer's V		0.2855	

Sample Size = 93

Tabulka 10 – Statistická analýza k hypotéze číslo 5

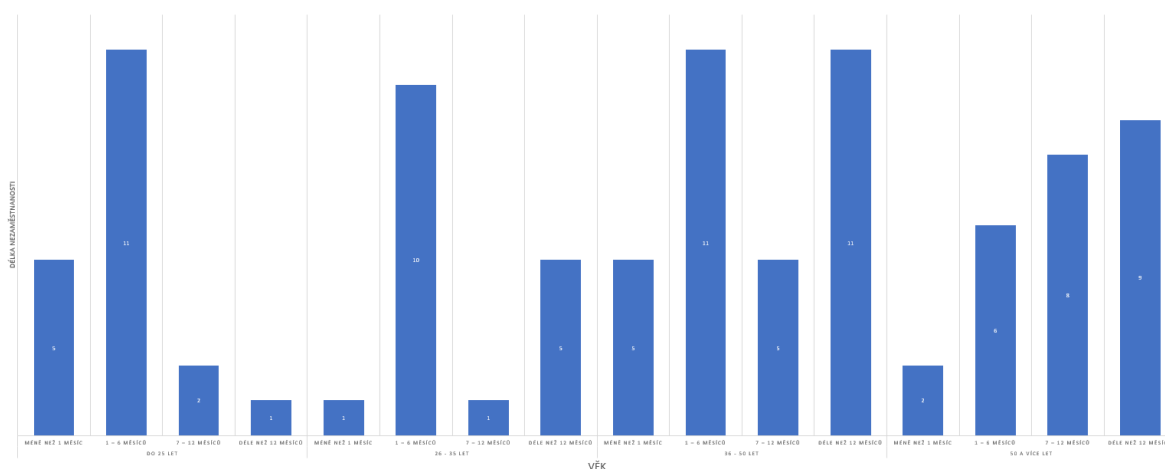
Zdroj: vlastní zpracování

Hypotéza č.6:

H₀: Neexistuje závislost mezi věkem a délkou nezaměstnanosti

H₁: Existuje závislost mezi věkem a délkou nezaměstnanosti

Poslední hypotéza se vrací k délce nezaměstnanosti tentokrát však v závislosti na věku. Testová statistika nám tentokrát vyšla významně vyšší (12,7485) než kritická hodnota 9,488 pro čtvrtý stupeň volnosti na hladině významnosti 0,05. Opět zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Tvrdíme, že existuje závislost mezi věkem respondenta a délkou nezaměstnanosti.

Graf. 35 – Věk a délka nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

Statistic	DF	Value	Prob
Chi-Square	4	12.7485	0.0126
Likelihood Ratio Chi-Square	4	12.8402	0.0121
Mantel-Haenszel Chi-Square	1	0.0251	0.8740
Phi Coefficient		0.3702	
Contingency Coefficient		0.3472	
Cramer's V		0.2618	

Sample Size = 93

Tabulka 11 – Statistická analýza k hypotéze číslo 6

Zdroj: vlastní zpracování

6 Závěr

V teoretické části jsme se dozvěděli, že nezaměstnanost má významný vliv na psychologické, sociální a ekonomické aspekty života jedince, a jakým způsobem je pro nás práce důležitá. S pojmem nezaměstnanost jsme pracovali i dále, a zaměřili jsme se také na vymezení ohrožených skupin. Navázali jsme i na možné formy pomoci, které jsou ohroženým postiženým jedincům k dispozici.

Cílem této práce bylo poukázat na závažnost dopadů nezaměstnanosti a praktická část to měla demonstrovat. V praktické části jsme vycházeli z dotazníkového šetření, které proběhlo ke konci roku 2023 a dohromady se zúčastnilo 93 respondentů. Velký vzorek účastníků je pro výzkum kvantitativního rázu sice pozitivní, neumožňuje nám však tak hluboké a detailní zkoumání jednotlivých osob jako u výzkumu kvalitativního.

Pracujeme tedy s takovými daty, jaké nám dotazníkové šetření umožňuje. Navíc je důležité myslet na to, že informace poskytnuté respondenty nemusí vždy odrážet realitu díky aktuálnímu rozpoložení jedince. Dotazník byl sestaven takovým způsobem, aby mu účastníci lehce porozuměli. Přesto se v něm objevují vcelku komplikované pojmy jako deprese či úzkost, jejichž význam nemusí být vždy plně pochopen. Je třeba počítat se zkreslením některých dat. V návaznosti na dotazník jsme stanovili šest hypotéz, z nichž tři byly nezamítnuty a tři byly zamítnuty.

Naším cílem nebylo pokrýt celou problematiku nezaměstnanosti, chtěli jsme však na našem vzorku poukázat na stále aktuální problémy spojené s nezaměstnaností. Měli jsme snahu čtenáře, ať už nezaměstnanost zažili či ne, podpořit v lepší orientaci dané problematiky a výzkumem prokázat, že nezaměstnanost je stále aktuálním jevem, který nepříznivým způsobem ovlivňuje mnoha způsoby život jedince a jeho rodiny. Naším textem chceme také podpořit ty, kteří se sami nebo jejich blízcí v této situaci nacházejí, a motivovat je v nalezení vhodné pomoci.

7 Seznam použitých zdrojů

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; SEVEROVÁ, Lucie a STARÁ, Dana. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s.13-20.

ČADOVÁ, Naděžda a Miloš PALEČEK, ed. *Jak je v Česku vnímána práce*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s.135.

ČERVENKA, Jan. „Spokojenost s celkovým pracovním životem: co představuje a s čím souvisí?“. *Naše společnost* 13 (1): 34-43, <http://dx.doi.org/10.13060/1214438X.2015.1.13.207>.

EISENBERG, P., & LAZARFELD, P. F. (1938). *The psychological effects of unemployment*. *Psychological Bulletin*, 35(6), 358–390. <https://doi.org/10.1037/h0063426>

Eurostat Statistics Explained: *Glossary: Unemployment* [online]. [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Unemployment>

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). s.170-175.

FRYER, D. M. & MCKENNA, S. P. 1987. *The Laying Off Hands – Unemployment and the Experience of Time*. In S. Fineman (ed.), *Unemployment. Personal and Social Consequences*, pp. 47-73. London: Tavistock.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015.

Index kvality pracovního života (SQWLi) [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://vubp.cz/zdroje-informaci/sqwli/>

JAHODA, Marie; LAZARFELD, Paul Felix a ZEISEL, Hans. *Marienthal: sociografie komunity nezaměstnaných*. Poprvé v češtině. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

JANÁČEK, Julius. *Statistika jednoduše: průvodce světem statistiky*. Praha: Grada Publishing, 2022.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. s.222.

KÁBA, Bohumil. *Statistika*. Vyd. 3. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2001.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 2015. s.111.

KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Gender sondy (Sociologické nakladatelství).

Kvalita pracovního života v České republice [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <http://kvalitapracovnihozivota.vubp.cz/>

MAREŠ, Petr, Tomáš SIROVÁTKA a Jiří VYHLÍDAL. Dlouhodobě nezaměstnaní – životní situace a strategie. *Sociologický časopis/Czech sociological review*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 39(1), 37-54.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství).

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008.

MPSV: *Akční plán 2021-2023 Strategie sociálního začleňování 2021-2030* [online]. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-2021-2023-strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

MPSV. *Evidence uchazečů o zaměstnání a podpora v nezaměstnanosti*. [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/evidence-uchazecu-o-zamestnani-a-podpora-v-nezamestnanosti>.

NEUBAUER, Jiří; SEDLAČÍK, Marek a KŘÍŽ, Oldřich. *Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech*. 3., rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2021.

Oborový portál pro BOZP: *Kvalita pracovního života 2020* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/kvalita-pracovniho-zivota-2020>

Pracomat: *Veletrhy pracovních příležitostí 2023* [online]. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.pracomat.cz/poradna/pro-absolventy/149-veletrhy-pracovnich-prilezitosti-2015.html>

Pracovní pohoda: *Trendy v pracovní pohodě* [online]. [cit. 2023-07-24]. Dostupné z: <https://www.pracovnipohoda.cz/grafy/>

SCHNEIDEROVÁ, Anna. Krizová intervence při ztrátě zaměstnání. *Psychologické poradenství v sociální práci 2*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004, 89-100.

SCHRAGGEOVÁ, Milica. *Nezaměstnanost' v psychologických súvislostiach*. Slovensko: PSYCHOPROF, spol., 2011.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada).

ŠTĚPÁNEK, Martin. *Kvalita pracovního života 2022: Souhrnná výzkumná zpráva*. 2022. ISSN 05-S4-2022-VUBP.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010.

ÚŘAD PRÁCE ČR: *Co dělat při ztrátě zaměstnání* [online]. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/co-delat-pri-ztrate-zamestnani>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Žádat o práci je možné na kterémkoli kontaktním pracovišti ÚP ČR, bez ohledu na trvalé bydliště*. [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zadat-o-praci-je-mozne-na-kteremkoliv-kontaktnim-pracovisti-up-cr>

VINOPAL, Jiří. *Mají Češi dobrou práci? I*. Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti [online]. [cit. 2023-07-24]. 2015, roč. 8, speciální č. Kvalita pracovního života. Dostupné z: <http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-kvalita-zivota/maji-cesi-dobrou-praci.html>.

ZELINSKI, Ernie J. *Nebojte se nepracovat*. Praha: Portál, 2003.

8 Seznam grafů

Graf. 1 – Subjektivní vnímání důležitosti zaměstnání a jeho různých charakteristik.....	15
Graf. 2 – Hodnocení aspektů pracovního života.....	17
Graf. 3 – Důležitost daných aspektů na škále 0 až 10	18
Graf. 4 – Vývoj důležitosti daných aspektů v letech 2016 až 2022.....	19
Graf. 5 – Hodnocení daných aspektů v letech 2016 až 2022.....	19
Graf. 6 – Váš věk	43
Graf. 7 – Vaše pohlaví, zdroj: vlastní zpracování.....	43
Graf. 8 – Vaše vzdělání.....	44
Graf. 9 – Počet obyvatel v obci.....	44
Graf. 10 – Vaše současná situace.....	45
Graf. 11 – Nezaměstnaní a opakovaná nezaměstnanost	46
Graf. 12 – Zaměstnaní a opakovaná nezaměstnanost	47
Graf. 13 – Osoby v důchodu a opakovaná nezaměstnanost	48
Graf. 14 – Délka nezaměstnanosti	49
Graf. 15 – Emoce při ztrátě zaměstnání.....	51
Graf. 16 – Úzkostné stavy.....	52
Graf. 17 – Depresivní stavy	53
Graf. 18 – Pocity smutku	54
Graf. 19 – Pocity nudy a apatie.....	54
Graf. 20 – Agresivní stavy.....	55
Graf. 21 – Pocity zbytečnosti.....	55
Graf. 22 – Formy pomoci či podpory	56
Graf. 23 – Životní úroveň	57
Graf. 24 – Pocit účinnosti a smysluplnosti v práci	58
Graf. 25 – Volný čas	58
Graf. 26 – Vztahy v rodině	59
Graf. 27 – Vztahy s přáteli.....	60
Graf. 28 – Podpora okolí.....	60
Graf. 29 – Pocity izolace.....	61
Graf. 30 – Pocity studu	61
Graf. 31 – Obavy z hledání nového zaměstnání	62
Graf. 32 – Pohlaví a délka nezaměstnanosti	66
Graf. 33 – Věk a úzkostné stavy	67
Graf. 34 – Úzkostné stavy a délka nezaměstnanosti.....	69
Graf. 35 – Věk a délka nezaměstnanosti.....	72

9 Seznam tabulek

Tabulka 1 – Jakým způsobem hledáte zaměstnání	46
Tabulka 2 – Důvod nezaměstnanosti	50
Tabulka 3 – Formy pomoci	56
Tabulka 4 – Volnočasové aktivity	59
Tabulka 5 – O jaké obavy jde?.....	63
Tabulka 6 – Statistická analýza k hypotéze číslo 1	66
Tabulka 7 – Statistická analýza k hypotéze číslo 2.....	68
Tabulka 8 – Statistická analýza k hypotéze číslo 3.....	69
Tabulka 9 – Statistická analýza k hypotéze číslo 4.....	70
Tabulka 10 – Statistická analýza k hypotéze číslo 5.....	71
Tabulka 11 – Statistická analýza k hypotéze číslo 6.....	72

10 Přílohy

Dotazník je anonymní a veškerá získaná data slouží výhradně pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Váš čas a účast na tomto výzkumu.

Vyplňování dotazníku zabere přibližně 5 minut.

U otázek 11-16 a 19-28 vyberte odpovídající stupeň intenzity prožívání psychických dopadů v období nezaměstnanosti. Zde je vysvětlení jednotlivých stupňů:

1 = rozhodně ne

2 = spíše ne

3 = neutrální postoj

4 = spíše ano

5 = rozhodně ano

1. Váš věk:

Do 25 let

26-35 let

36-50 let

50 a více let

2. Vaše pohlaví:

Žena

Muž

3. Vaše vzdělání:

- Základní vzdělání
- Středoškolské vzdělání ukončené učňovskou zkouškou
- Středoškolské vzdělání ukončené maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání
- Jiné: _____

4. Počet obyvatel v obci, ve které bydlíte:

- do 10 000 obyvatel
- 10 001 až 20 000 obyvatel
- 20 001 až 30 000 obyvatel
- 30 001 až 40 000 obyvatel
- 40 001 až 50 000 obyvatel
- 50 001 a více obyvatel

5. Vaše současná situace:

- Nezaměstnaný/á
- Zaměstnaný/á
- Student/ka
- V důchodu
- Jiné: _____

6. Pokud jste odpověděl/a v předchozí otázce ano, uveďte, jakým způsobem hledáte zaměstnání:

- Internetové portály zprostředkující nabídku práce
- Úřad práce ČR
- Tisk
- Agentury
- Přímé oslovení dané společnosti
- Jiné: _____

7. Byl/a jste v minulosti nezaměstnaný/á?

- Ano, jednou
- Ano, vícekrát
- Ne

8. Jak dlouho jste byl/a nejdéle nezaměstnaný/á?

Otázka je nepovinná, vztahuje se pouze na osoby nezaměstnané v současnosti či minulosti.

- Méně než 1 měsíc
- 1-6 měsíců
- 7-12 měsíců
- Déle než 12 měsíců

9. Jaký je/byl důvod Vaší nezaměstnanosti?

- Nadbytečnost
- Vlastní žádost
- Neshody s nadřízeným či kolegy
- Invalidita
- Porušení pracovních předpisů
- Skončení smlouvy na dobu určitou
- Zánik společnosti
- Jiné: _____

10. Jaké emoce jste pocíval/a při ztrátě zaměstnání?

- Negativní
- Pozitivní
- Jiné: _____

11. Pociťujete úzkostné stavy v dôsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

12. Pociťujete depresivní stavy v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

13. Cítíte se často smutný/á v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

14. Prožíváte pocity nudy a apatie v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

15. Jste častěji agresivní v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

16. Připadáte si zbytečný/á v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

17. Využil/a jste nějakou formu pomoci či podpory v období nezaměstnanosti?

Ano

Ne

18. Pokud jste v předchozí otázce zvolil/a ano, jaké typy podpory jste využil/a?

Psychologická/terapeutická pomoc

Podpůrné skupiny

Sociální poradenství

Jazykové kurzy

Rekvalifikační kurzy

Finanční podpora

Jiné: _____

19. Pociťujete zhoršení Vaší životní úrovně v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

20. Chybí Vám pocit účinnosti a smysluplnosti v práci?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

21. Ztrátou zaměstnání jste získal/a více volného času. Využíváte ho takovým způsobem, jakým byste chtěl/a?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

22. Jakým způsobem trávíte volný čas v období nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

23. Pociťujete zhoršení vztahů s rodinou v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

24. Pociťujete zhoršení vztahů s přáteli v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

25. Cítíte podporu Vašeho okolí např. rodiny v období nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

26. Připadáte si izolovaný/á okolím v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

27. Prožíváte pocity studu vůči rodině a okolí v důsledku nezaměstnanosti?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

28. Pociťujete obavy při hledání nového zaměstnání?

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

29. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, o jaké obavy jde?